

ARKEOLOGISKA UTGRÄVNINGAR AV BOPLATSLÄMNINGAR VID SAIVO OCH
ATJEKÅIVE, GÄLLIVARE SN SAMT VINDELGRANSELE, LYCKSELE SN
1988

Sven-Donald Hedman
Institutionen för arkeologi
Umeå universitet 1989

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
Undersökningstid och arbetsstyrka	1
Finansiering	2
Metod	2
SAIVO	4
ATJEKÅIVE	11
VINDELGRANSELE	30
Övriga undersökningar	37
Referenser	39
Teckenförklaringar	40
Fotografier	41

ARKEOLOGISKA UTGRÄVNINGAR AV BOPLATSLÄMNINGAR VID SAIVO OCH
ATJEKÅIVE, GÄLLIVARE SN SAMT VINDELGRANSELE, LYCKSELE SN.

Inledning

Den fältinventering som genomfördes 1987 hade som målsättning att lokalisera boplatser intill de samiska metalldepåerna. Inventeringen utfördes som ett pilotprojekt inom forskningsprojektet "Vikingatida och medeltida bosättnings- och näringsformer i övre Norrlands inland". Projektet drivs av den arkeologiska institutionen vid Umeå universitet, under ledning av professor Evert Baudou.

Sju metalldepåer utsågs som lämpliga objekt för inventeringen. Resultatet av inventeringen blev att vid samtliga utvalda metalldepåer registrerades boplatsslämningar. De fortsatta undersökningarna 1988 avsåg att genom arkeologiska utgrävningar av olika anläggningar datera boplatserna genom fynd och ¹⁴C-analyser. Målsättningen var också att få fram fynd av ben i och vid anläggningarna för att få en uppfattning om de näringar och resurser som nyttjats. Tre boplatssområden utsågs för undersökningarna, Saivo och Atjekåive, Gällivare sn och Vindelgransele, Lycksele sn. Sammanlagt undersöktes nio anläggningar, fyra härdar och en kokgrop vid Atjekåive samt två härdar vardera vid Saivo och Vindelgransele.

Undersökningstid och arbetsstyrka

Utgrävningarna genomfördes 880829 - 880923. Personalen bestod av grävningssledare fil kand Sven-Donald Hedman och assistent fil stud Jans Heinerud. Dessutom medverkade fil kand Kjell-Åke Aronsson, FD Norr under två dagar samt fil stud Kerstin Lundin FD Norr under en dag som frivillig arbetskraft.

Finansiering

Undersökningarna har finansierats genom forskningsbidrag från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

Metod

Anläggningarna grävdes ner till rensningsnivå 2, som överallt var orörd mark. Den övriga undersökningsytan i anslutning till anläggningarna avtorvades och nedgrävdes ett par cm i rull. Vid avtorvning utfördes först en grov avtorvning, där torven om det var möjligt sållades. Efter den grova avtorvningen var ett torvskikt kvar närmast blekjordslagret. Erfarenheten har visat att de flesta föremålen framkommer i detta skikt. Det här torvskiktet genomgrävdes och sållades liksom övrig jord. Sållduk med 0,035 m maskstorlek användes vid sållning. Metalldetektor användes för att lokalisera metallföremål. Två föremål tillvaratogs med hjälp av metalldetektor utan att genomföra en utgrävning av anläggningen. Bägge föremålen var belägna intill hårdar. Från alla undersökta hårdar togs jordprover från hårdfyllningen för makrofossilanalys. Alla utgrävda anläggningar återställdes efter undersökning.

Fristående koordinatsystem upprättades vid de tre undersökningsområdena med x-axeln alltid i N-S. Som fixpunkt utsågs större stenblock och i stenfri terräng en större stubbe. Fixpunkterna valdes godtyckligt och är inte relaterade till höjden över havet.

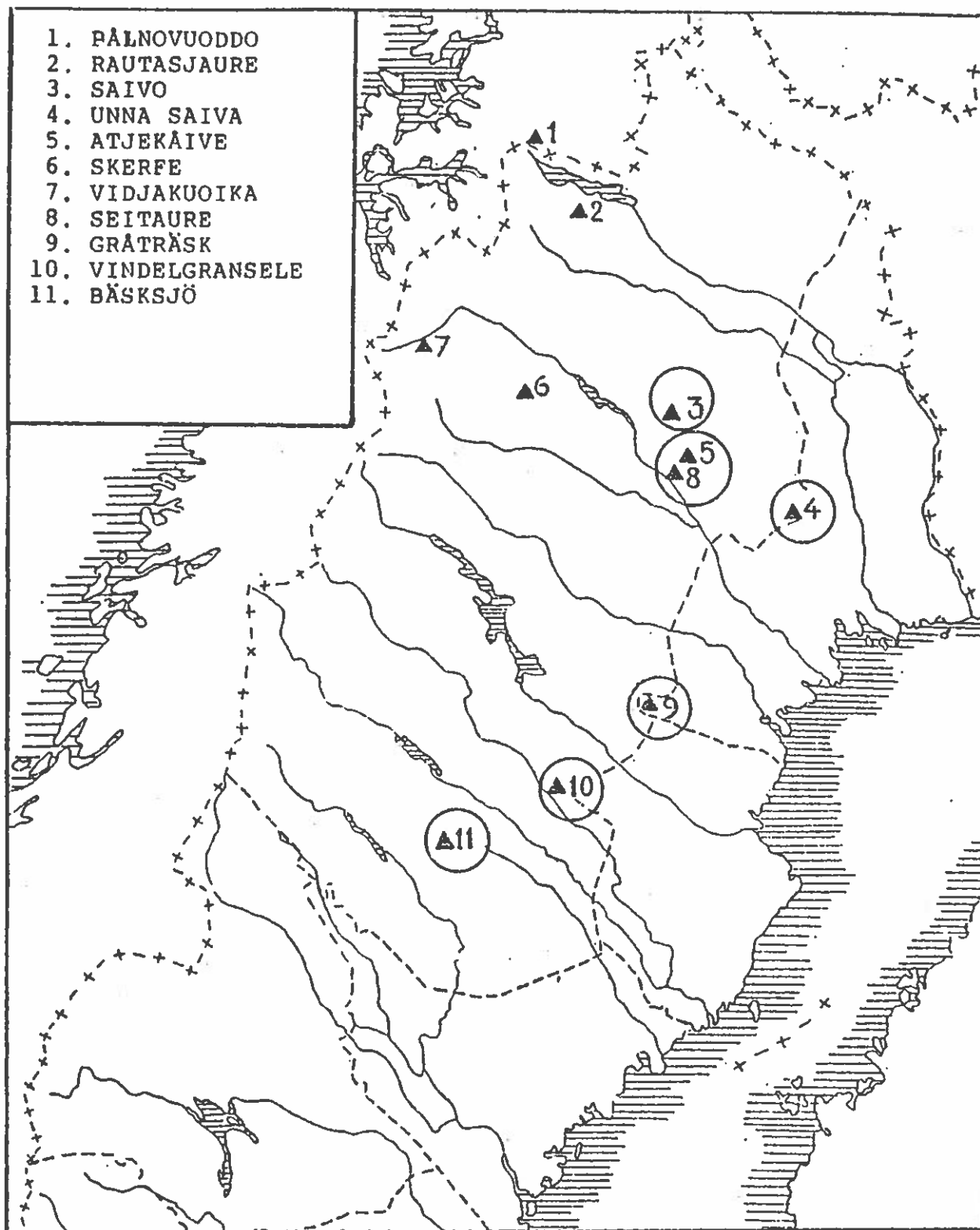

Fig. 1 . Karta över offerplatsfynden enligt I. Serning 1956. Områden vid de inringade offerplatserna inventerades 1987. Arkeologiska utgrävningar av boplatser genomfördes vid tre av offerplatserna 1988. De tre platserna var Saivo (3), Atjekåive (5) samt Vindelgransele (10).

SAIVO, GÄLLIVARE SN, LAPPLAND

Områdesbeskrivning

Det område som inventerades 1987 är beläget 10 km SSV om Gällivare. Det domineras av vidsträckta myrstråk med inslag av mindre tjärnar och sjöar. VSV och VNV om sjön Saivo löper en hög moränås som i NNÖ avplanar mot myrmark. På de avplanande partierna av moränåsen är lokalerna belägna. Vegetationen utgörs här av barrskog av lavristyp.

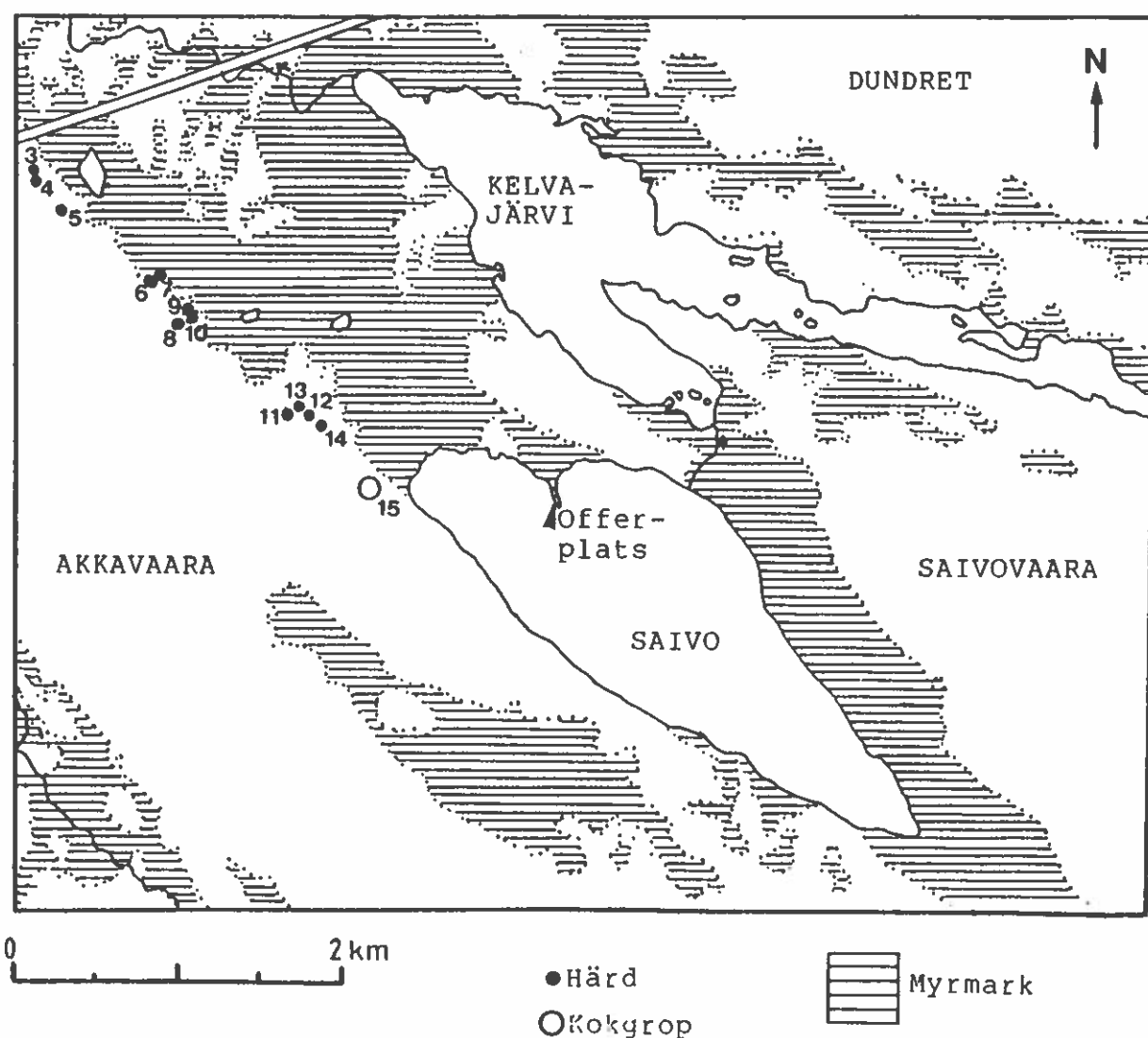

Fig. 2 . Översiktskarta på de fornlämnningar som registrerades vid Saivo i samband med 1987 års inventering. Anläggningarna 13 och 14 utgrävdes vid de arkeologiska undersökningarna 1988.

Två anläggningar undersöktes vid Saivo, A 13 och A 14. Anläggningarna utgörs av härdar och numreringen av härdarna är enligt den som gjordes vid fältinventeringen 1987. De undersökta härdarna är belägna ca en kilometer VNV om offerplatsen i svagt sluttande terräng.

Undersökning av A 13, härd

Härden är belägen ca 26 m SSV om sämre brukningsväg i NÖ sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog).

Beskrivning innan avtorvning

Före avtorvning är härden synlig som en väl markerad oval förhöjning i terrängen, 1,3 x 0,9 m stor (NNÖ-SSV) och 0,1 m h. I kanten av härden är sex stenar synliga, 0,1 - 0,2 m stora. Härden är beväxt med mossa och bärris. 0,5 m SÖ om härden finns en 0,6 x 0,4 m stor grop som är intill 0,1 m dj.

Utgrävning av härden

En undersökningsyta på 4 m² utsågs för utgrävning av anläggningen. Efter avtorvning är 13 kantstenar från härden synliga, 0,1 - 0,25 m stora. Härdens form är oval och den är 1,3 x 0,9 m stor. I centrum av härden är ställvis mindre skörbrända stenar, 0,05 - 0,1 m stora. I gropen SÖ om anläggningen framkom en skörbränd sten i NÖ delen av gropen. Ett kopparbleck med järnnit påträffades S om anläggningen. I gropen framkom en eldslagningsflinta, ett obränt ben samt ett fragment av en järnpryl. Vid nedgrävning av härden SÖ om den dragna profilen framkom först ett 0,05 m tj lager med en fet kol- och sotblandad härdfyllning. Under härdfyllningen kom ställvis med blekjord och rödbränd sand, 0,02 m tj. Därefter framkom ytterligare ett skikt med härdfyllning, 0,05 m tj ovanpå ett blekjordslager. Ett antal flata skörbrända stenar framkom mellan de två lagren av härdfyllning, ovanpå ett påfört lager av jord. I härdfyllningarna påträffades brända ben.

En förklaring till den uppkomna stratigrafin kan vara att jord från gropen intill härdens SÖ del påförts härden efter olika brukningsperioder av anläggningen.

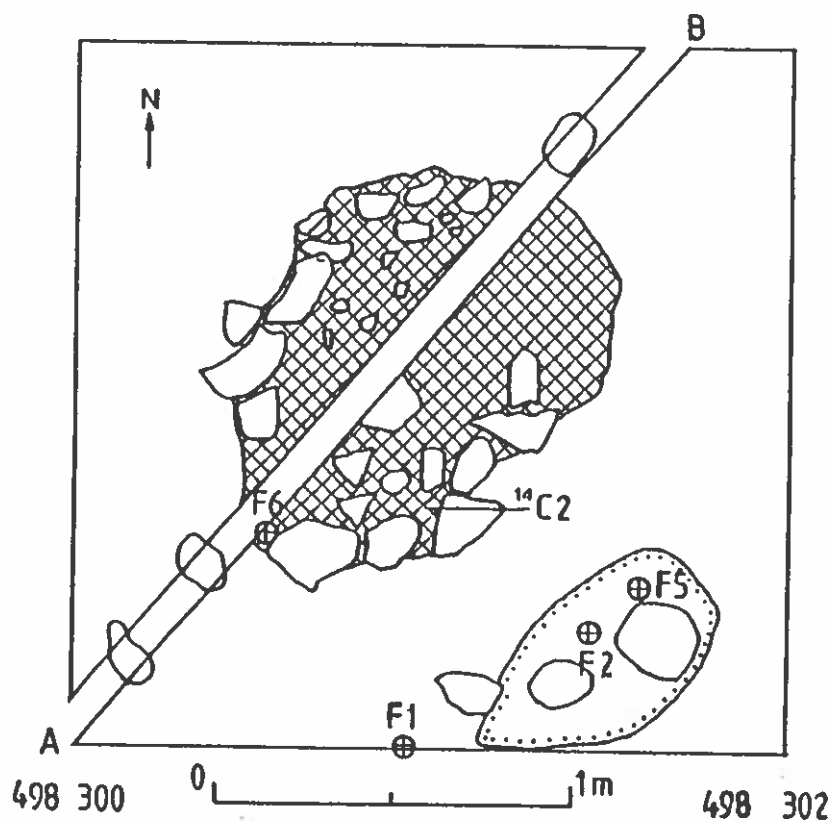

Fig. 3 . Plan över A 13

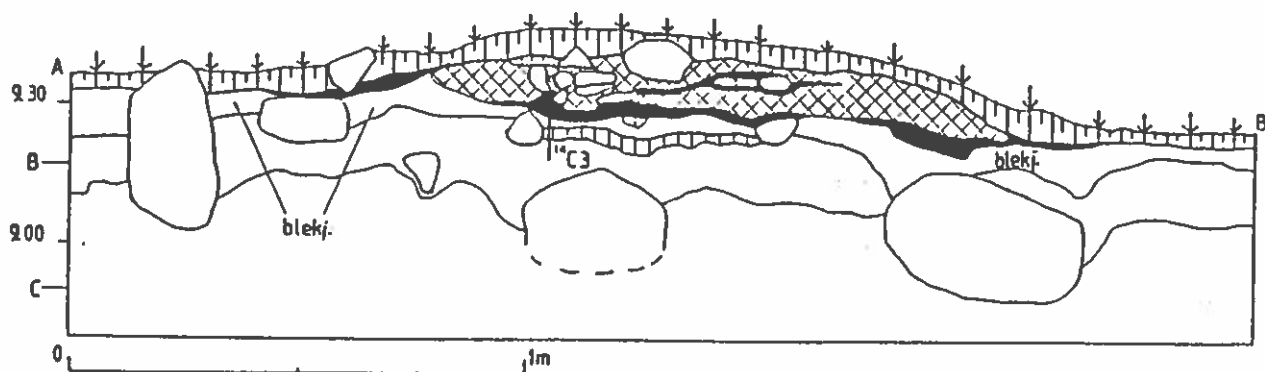

Fig. 4 . Profil A 13

Profilbeskrivning

Vid nedgrävning av profilen är torvlagret 0,02 m - 0,03 m tj. I anslutning till härden vidtar under torv ett 0,05 - 0,13 m tj skikt av härdfyllning. I härdfyllningen finns ställvis rödbränd jord och stråk av sotfärgningar. Under härdfyllningen framkom em gammal markyta som markeras genom en smal sotfärgning, 0,01 - 0,02 m tj. Det påföljande blekjordslagret är 0,05 m tj i anslutning till härden. Under blekjordslagret framkom ett område med rödfärgad eldpåverkad jord. B och C-horisonten påvisar ej några störningar.

Undersökning av A 14, härd

Härden är belägen 52 m 160 - 360 gon om A 13 i svagt Ö sluttande terräng. Skogsmark (blandskog).

Beskrivning innan avtorvning

Före avtorvning är härden synlig genom att fyra stenar från kanten av anläggningen ej är övertorvade. Stenarna är 0,15 - 0,25 m stora. Härden har oval form och är 1,0 x 0,7 m stor (NNÖ-SSV). Innanför kanten är en sten synlig, 0,1 m stor och i NNÖ är en sten från härden sekundärt placerad. Härden är beväxt med mossa och bärris.

Utgrävning av härden

En undersökningsyta på 4 m² avtorvades. Härden framträder väl markerad mot blekjorden. Den avgränsas genom 13 kantstenar, 0,15 - 0,25 m stora. Anläggningens form är oval och den är 0,9 x 0,7 m stor. Den innanföriggande härdfyllningen är försänkt i förhållande till härdstenarna. De stenar som förekommer i anläggningen har ej påverkats av eld så de blivit skörbrända, däremot är de kraftigt sotfärgade. Intill härden påträffades ett knivblad av järn (F1) samt obrända ben. I härdfyllningen framkom brända ben.

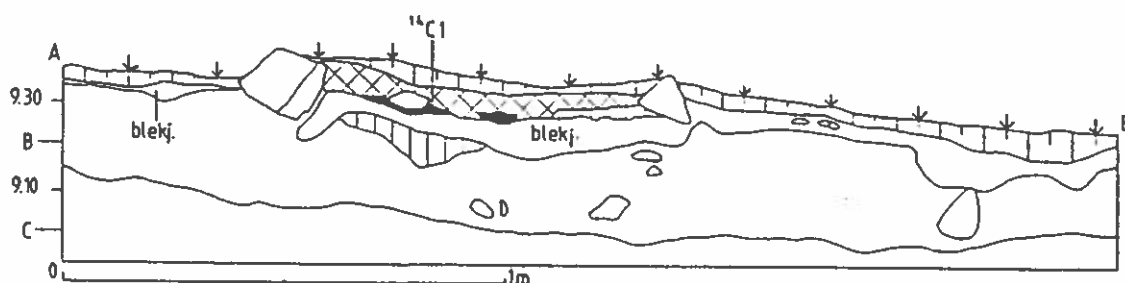
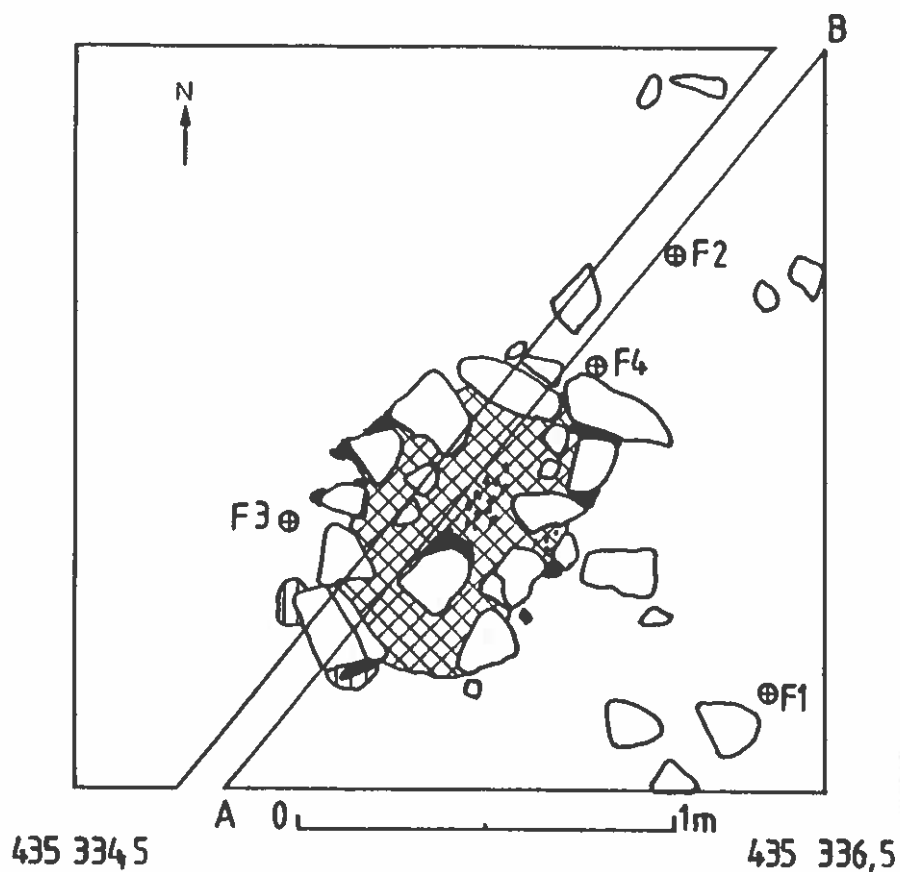

Fig. 5 . Plan och profil, A 14.

Profilbeskrivning

Profilen drogs i härdens längdriktning. Torvskiktet är 0,02 - 0,03 m tj. Vid härdens begränsning framkom under torv en härdfyllning bestående av kol och sot med inslag av brända ben. Under härdfyllningen framkom ett blekjordslager 0,05 m tj. Två mindre områden med eldpåverkad rödfärgad jord finns i härdens SÖ del under blekjordslagret och i NV delen under härdfyllningen. B och C - horisont påvisade inga onormala störningar.

Sammanfattning

Vid bägge härdarna som undersöktes vid Saivo framkom fynd. Fynden påträffades oftast direkt under torvskiktet. I härdarna hittades måttligt till rikligt med brända ben. Vid utgrävning av A 13 framkom i anslutning till härden ett kopparbleck med järnnitar, eldflinta, fragment av en järnpryl samt obrända ben. Vid A 14 påträffades ett järnknivblad samt obrända ben. Utifrån fynden är det svårt att göra någon relativ datering av härdarna. Fyndmaterialet kan tillhöra alltifrån vikingatid och framåt. Från respektive anläggning togs jordprover från härdfyllningarna för makrofossilanalys. Härdarna uppvisar variation i storlek och konstruktion. A 14 skiljer sig från A 13 genom att härden är mindre påverkade av eld och den innanförhållande härdfyllningen är försänkt i förhållande till härdens kantstenar samt att storleken är mindre. Härdarnas olikhet i utseende och konstruktion behöver inte innebära att de inte är samtida. Andra aspekter som också kan vara avgörande hur härdarnas morfologiska skillnad och likhet blir är användningstid av härden, funktion samt vilken tradition den person har som anlagt härden. Fyndmaterialet och härdarnas konstruktion ansluter till det bosättningsmönster som konstaterats vid undersökningarna i Rackträsk och Östra Kikkejaur (Bergman 1988, Hedman 1988).

Fyndlista, A 13

- F 1. Kopparbleck med järnnit 4 g , 4,2x1,5 cm   Framkom direkt under torv.
- F 2. Eldslagningsflinta 10 g . Framkom i gropen intill härdens SÖ del.
- F 3. Bränt ben. Framkom i ruta med koord 499/300. Sällfynd.
- F 4. Bränt ben. Sällfynd från ruta med koord 498/301.
- F 5. Fragment av järnpryl 45 g , 6 cm l och 0,6 cm br. Framkom i gropen intill härdens SÖ del.

F 6. Obränt ben 16 g . Påträffades i hårdens S kant.

F 7. Brända ben 34 g . Från härdfyllning.

14C - prov

14C-prov nr 2 se planritning.

14C-prov nr 3 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning övre lager.

Härdfyllning nedre lager.

Fyndlista A 14

F 1. Järnknivblad med en bit av tången avbruten 8g , 9,6 cm l och 1,2 cm . br. Påträffades ett par cm ned i blekjorden.

F 2. Obränt ben 8 g . Påträffades i torv.

F 3. Obränt ben 3 g . Påträffades under torv.

F 4. Obränt ben. Påträffades under torv.

F 5. Brända ben 12 g . Från härdfyllning.

14C - prov

14C-prov nr 1

Jordprov

Härdfyllning från A 14.

ATJEKÅIVE, GÄLLIVARE SN, LAPPLAND

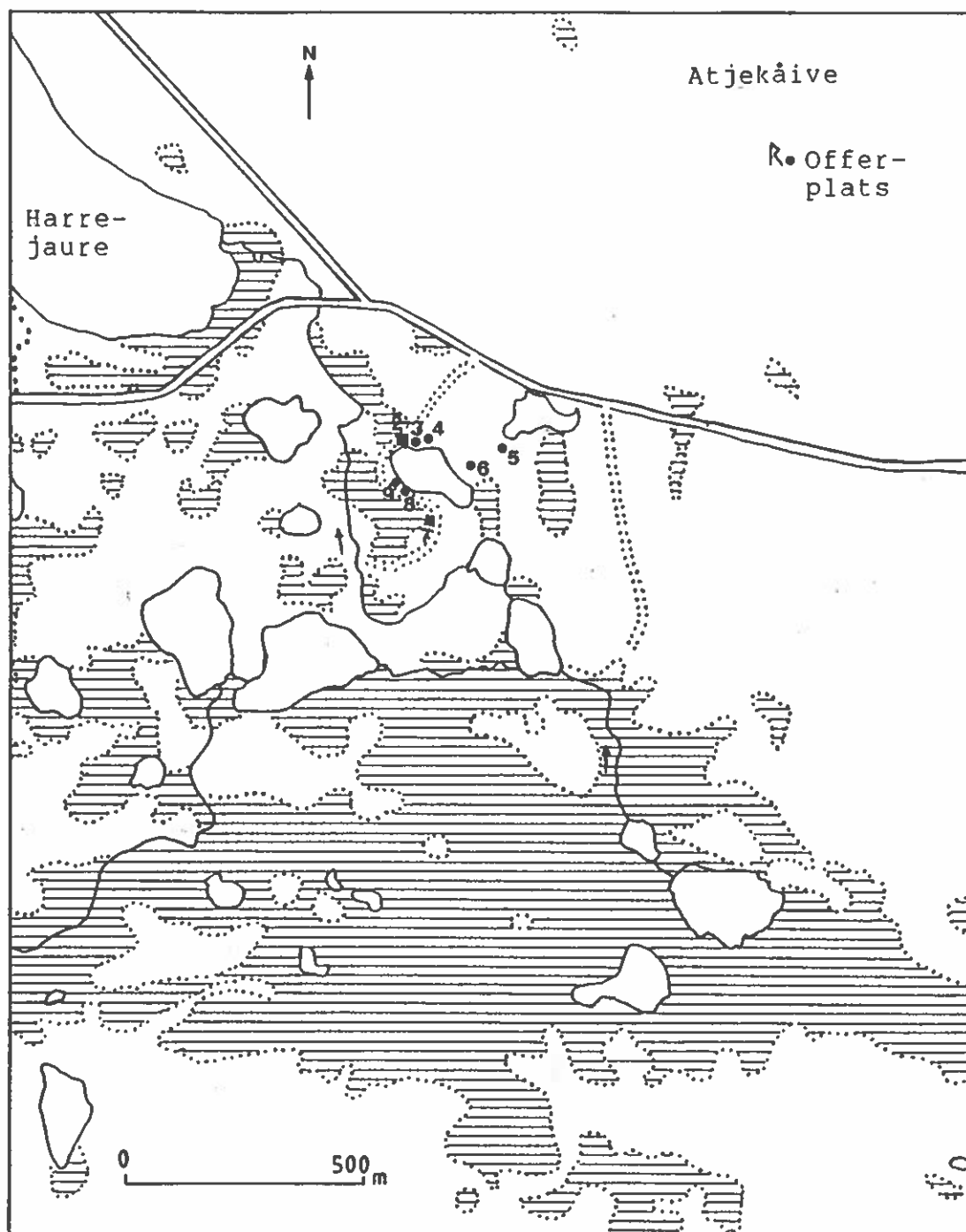

Fig. 6. Översiktskarta med de anläggningar som registrerades vid 1987 års inventering. Anläggningarna 2, 3, 4, 5 och 8 undersöktes vid de arkeologiska utgrävningarna 1988.

■ Kokgrop

● Härd

▨ Myrmark

◊ Sjö

Områdesbeskrivning

Fem anläggningar undersöktes vid Atjekåive. De bestod av en kokgrop och fyra härdar. Anläggningarna är belägna 17 km V om Nattavaara intill den tjärn där ytterligare tre anläggningar påträffades vid fältinventeringen 1987 (Hedman 1987). Tjärnen är belägen 800 m SV om offerplatsfyndet. Den omgivande terrängen består av ett flertal tjärnar med omväxlande större och mindre myrstråk. Terrängen i anslutning till den tjärn där boplatslämningarna registrerades utgörs av mindre moränåsar som avbryts av flackare partier. Vegetationen är barrskog av lavris-typ.

Anläggningarna som undersöktes vid 1988 års fältarbeten har följande numrering efter den inventering som genomfördes 1987. A 2= Kokgrop, A 3, A 4, A 5, A 8= Härdar.

Undersökning av A 2, kokgrop

Kokgropen är belägen 9 m Ö om traktorväg på krön av en mindre moränåsrygg. Moränåsen sträcker sig i Ö-V riktning N om tjärnen.

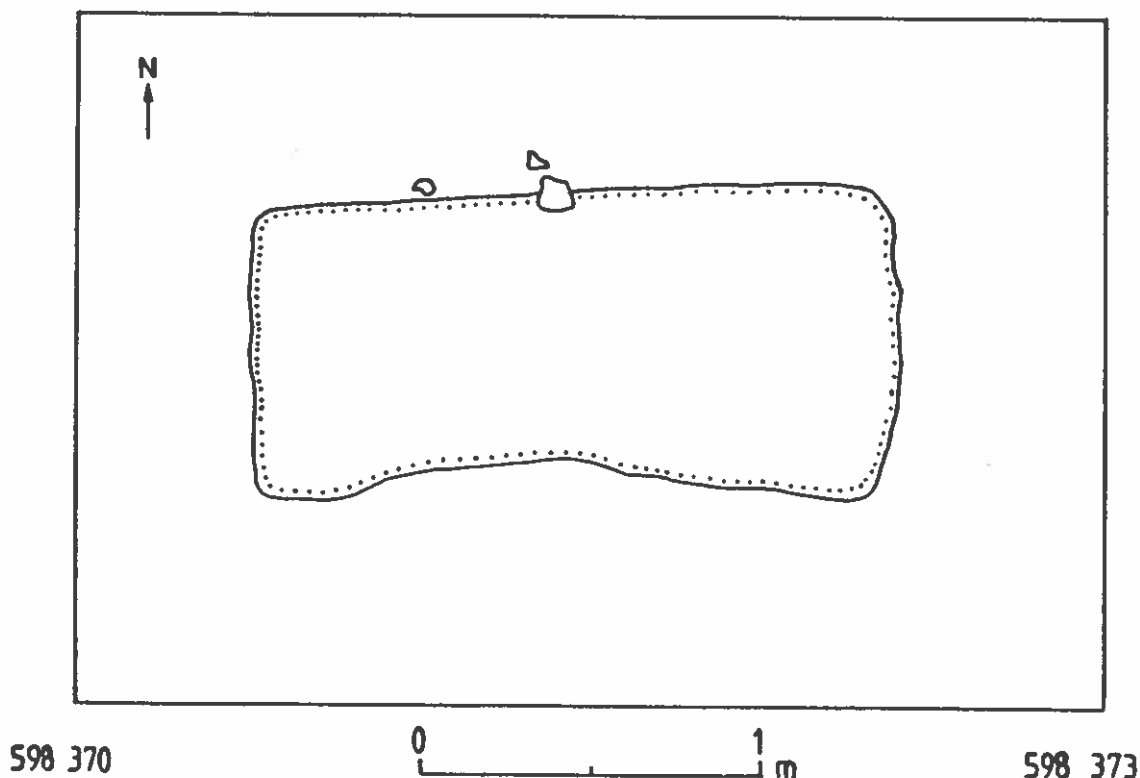

Fig. 7. A 2 före avtorvning.

Beskrivning före avtorvning

Före avtorvning är anläggningen synlig som en närmast rektangulär försänkning i terrängen, 2,1 x 0,7 m st (Ö-V) och 0,1 m dj. Anläggningens botten är närmast plan. En svag antydning till vall finns N om kokgropen, 0,05 m h. Beväxt med mossa och bärris.

Utgrävning av kokgropen

Ett område på 6 m² utsågs till undersökningsyta. Halva kokgropen avtorvades genom att välja de två undersökningsrutorna som bildar en korsprofil av anläggningen. De två undersökningssytorna blev vardera 2 m² stora. Efter avtorvning framkom ställvis med skörbrända stenar samt sotiga ej så skörbrända stenar, 0,1 - 0,25 m stora. Ett tunt blekjordsskikt hade bildats ovanpå anläggningen, blandat med sot och kolbitar. Vid avtorvning av den NV rutan framkom ett område med uppkastad B och C-horisont intill kokgropen. Stora kolbitar påträffades under torv utanför anläggningen inom respektive undersökningsruta.

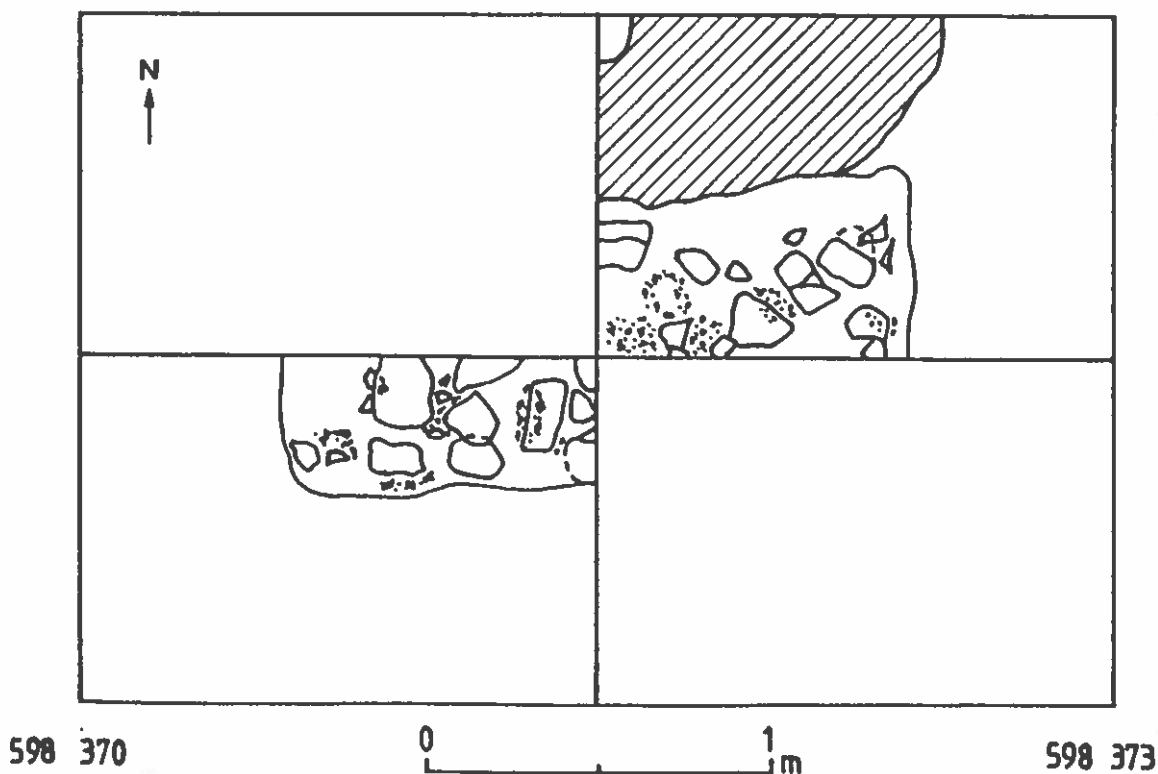

Fig. 8 . A 2 efter avtorvning.

Efter nedgrävning till rn 2 är kokgropen 2,1 x 1,0 m stor. Anläggningen är väl avgränsad mot B-horisonten genom ett rödfärgat eldpåverkat jordlager som markerar dess utsträckning. Innanför rödfärgningen finns skörbränd sten, 0,15 - 0,35 m stora samt kol. Sot och kol ligger såväl ovanpå som mellan stenarna. Ett flertal av stenarna är kraftigt sotfärgade. I den SV rutan finns tre stenar utanför anläggningen som ej är påverkade av eld och i den NÖ rutan är det tre större stenar utanför anläggningen som ej är eldpåverkade, 0,4 - 0,5 m stora. En av stenarna är placerad ovanpå en gammal markyta.

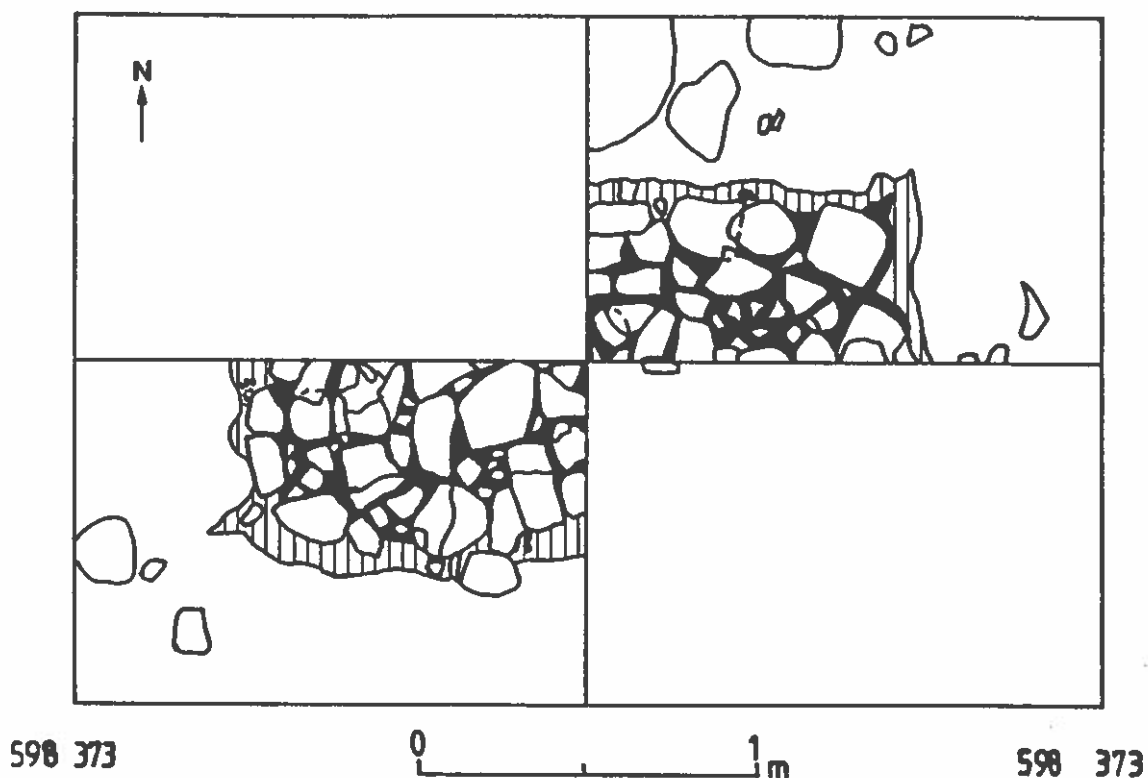

Fig. 9 . A 2 efter nedgrävning till rn 2.

Profilbeskrivning

En korsprofil drogs genom anläggningen i N-S och Ö-V. Kokgropen är 0,3 - 0,4 m dj och är väl avgränsad mot B och C-horisonten genom en rödfärgning. Innanför rödfärgningen är kol och skörbrända stenar, 0,1 - 0,35 m stora. I botten av kokgropen framkom stora kolbitar under de skörbrända stenarna. Under gropens bottenplan påträffades ställvis ett sotlager. Två 14C-prov togs från anläggningen samt större kolbitar för vedartsbestämning.

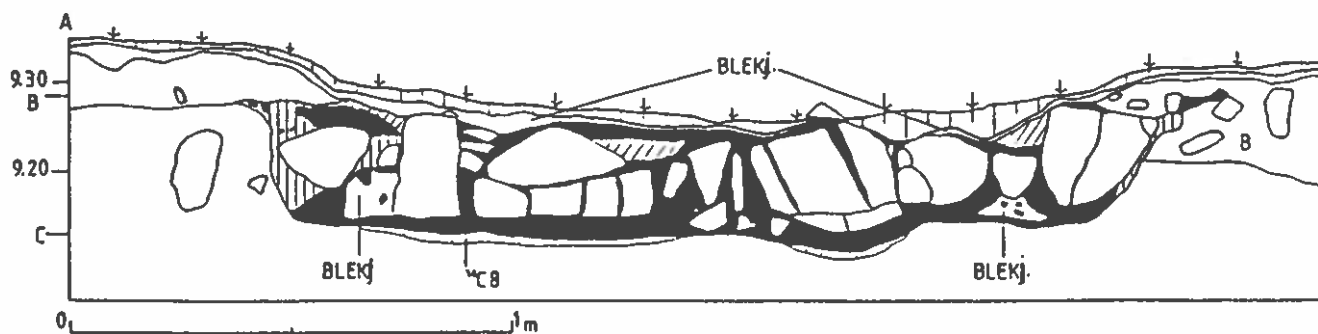

Fig. 10. Profil Ö-V, A 2.

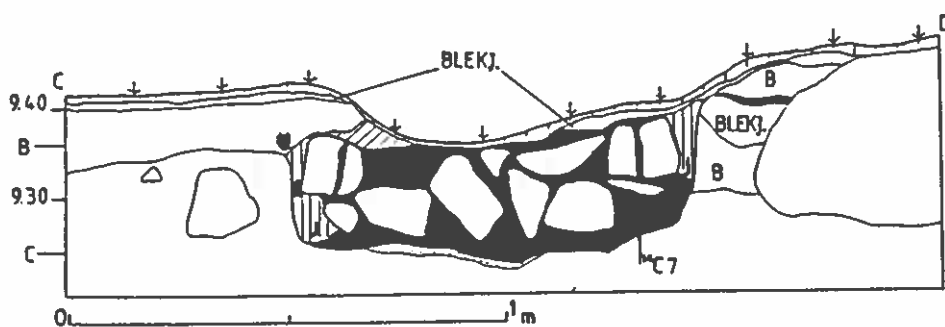

Fig. 11. Profil N-S, A 2.

Undersökning av A 3, härd

Härden är belägen 31 m Ö om A 2 på ett avplanande parti av den mindre moränås som följer tjärnens N strand. Terrängen sluttar svagt mot S.

Beskrivning före avtorvning

Innan avtorvning framträder härden genom att 7 av härdens kantstenar är synliga, 0,1 - 0,2 m stora. Anläggningens form är närmast oval och storleken är 1,0 x 0,7 m (NNV-SSÖ). Härden är ej markerad som någon förhöjning i terrängen. Form och storlek bestämdes genom provstick med jordsond. Anläggningen är ställvis kraftigt övertorvad.

Utgrävning av härden

Som undersökningsyta utsågs ett 9 m² stort område. Efter fram-

rensning och nedgrävning ett par cm i r n 1 framkom att härden inte är intakt. Störningar har gjort att form och storlek ej går att bestämma. En orsak till att härden är skadad kan vara den större stubbe som finns i anslutning till härdens NÖ del. Spridda skärvstenar från härden påträffades inom undersökningsytan, 0,05 - 0,2 m stora. För övrigt finns tre större stenar inom rutan, två S och SÖ om härden 0,3 och 0,4 m stora och en sten i SV, 0,4 m stor. De stenar som finns kvar av anläggningens konstruktion är skörbrända och 0,1 - 0,2 m stora. Grävningssytan är efter framrensning småkuperad och jordlagren är omrörda. Fynd av tre järnfragment framkom i anslutning till härdens SÖ del. Två mässingsfragment påträffades vid anläggningens Ö del, F 2 framkom under torv och F 5 under en av hårdstenarna. Mässingsfragmenten går att ihopfogas. En mindre bit kvarts hittades N om härden. I hårdfyllningen fanns rikligt med brända ben.

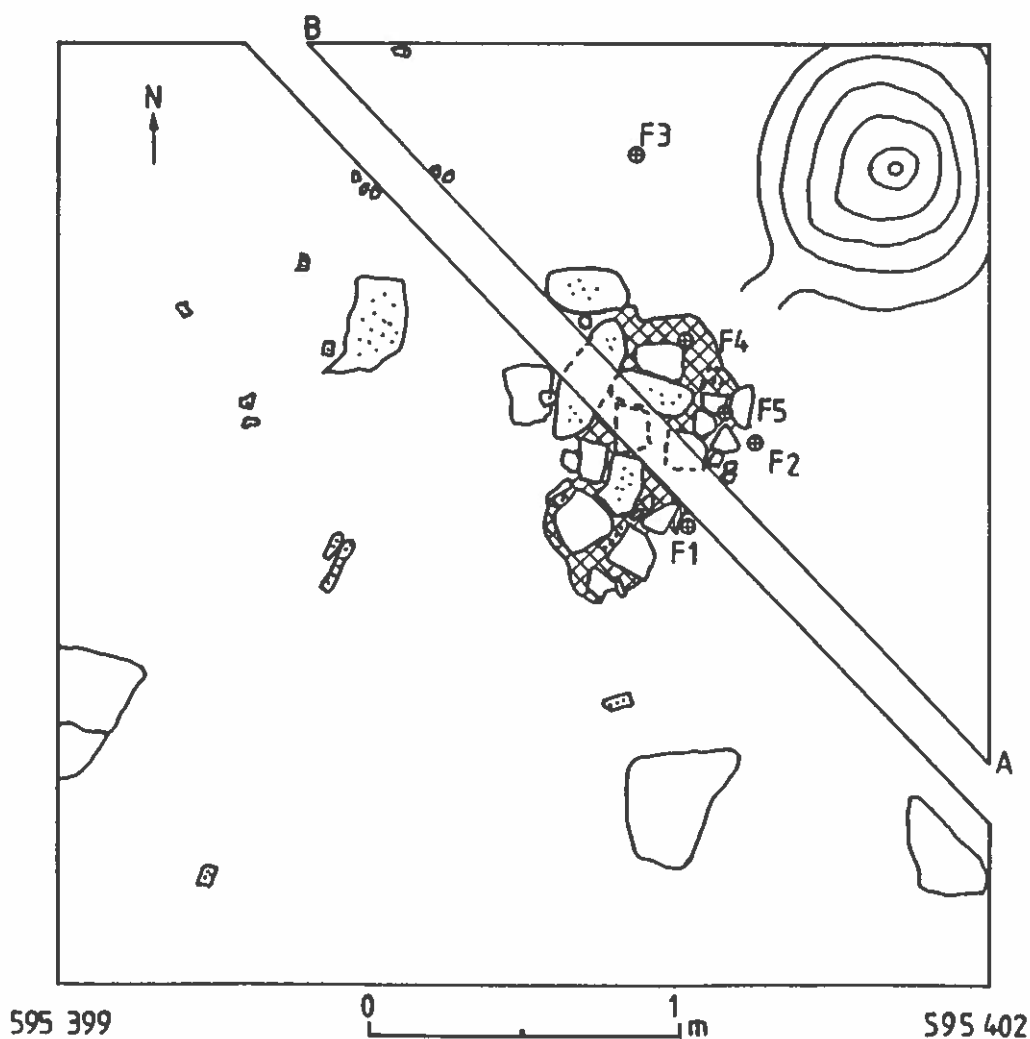

Fig. 12. Plan över A 3.

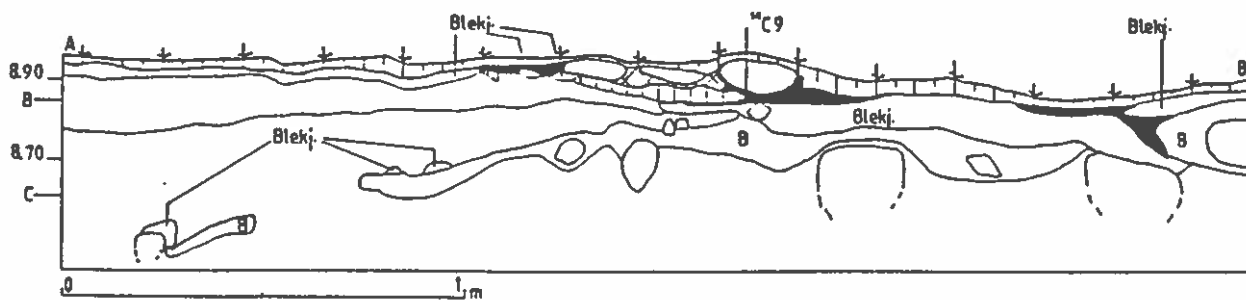

Fig.13 . Profil A 3

Profilbeskrivning

Profilen drogs över centrum av härden, från SÖ till NV. Torvskiktet är 0,01 - 0,02 m tj. Blekjordslagret varierar i tjocklek men är mest markerat NV om härden där det är 0,08 - 0,1 m tj. Ett 0,01 - 0,04 m tj kollager framträder i anslutning till härden. Härdfyllning finns i centrum av anläggningen och är 0,05 m tj. Under härdfyllningen är ett 0,04 m tj rödfärgat eldpåverkat jordlager. B och C-horisonten är omrörd med inslag av blekjord. Störningarna beror förmodligen på den stora stubbe som finns i anslutning till anläggningen.

Undersökning av A 4, härd

Härden är belägen 28 m ÖNÖ om A 3 i svagt SV sluttande terräng.

Beskrivning före avtorvning

Härden är markerad i terrängen genom att tre stenar från kanten av anläggningen är synliga, 0,1 - 0,2 m stora. Härden är i övrigt kraftigt övertorvad och är ej märkbar som någon förhöjning i terrängen. Form och storlek fick bestämmas med jordsond. Härdens form bestämdes som oval och storleken till 1,2 x 1,0 m (NNW-SSÖ). Beväxt med mossor och bärris.

Utgrävning av härden

En ruta på 1,5 x 1,2 avtorvades så att anläggningen framträdde. Härden är oval och 1,4 x 1,0 m stor (N-S). Anläggningen är

flack och består av flata skörbrända stenar, 0,2 - 0,3 m stora. De plana stenarna täcker hela ytan av härdens utsträckning. Vid nedgrävning av härden framkom rikligt med kol ovanpå och mellan stenarna. Ett mindre område med härdfyllning finns i centrum av anläggningen. I härdfyllningen är inslag med mindre brända ben.

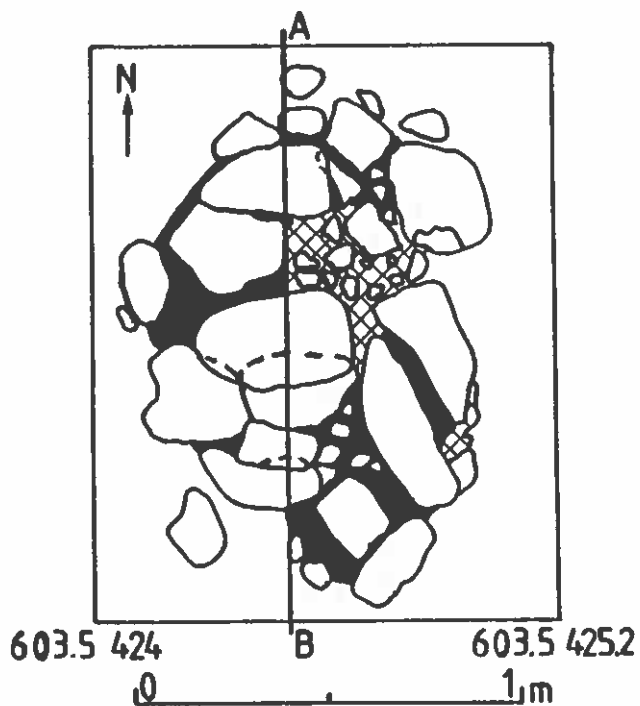

Fig. 14. Plan över A 4.

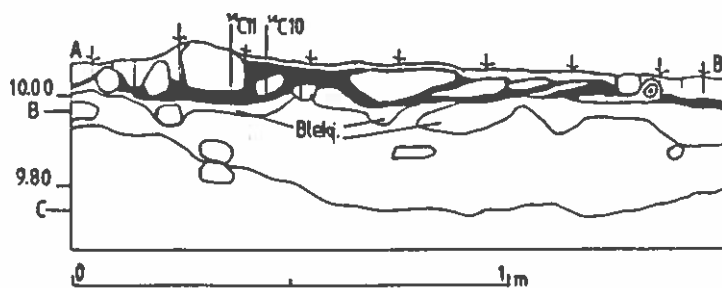

Fig. 15. Profil A 4.

Profilbeskrivning

Profilen drogs över centrum av härden i N - S riktning. Torvlagret är 0,25 - 0,4 m tj. Under torv vidtar ett kol och sotlager som sträcker sig över hela profilen med en koncentration i anslutning till härden. Någon härdfyllning går ej att konstatera i härdens profil.

Undersökning av A 5, härd

Anläggningen är belägen 1,5 m Ö om en äldre grustäkt på en avplanande moränåshöjd mellan två tjärnar. Vegetationen består av renlav och bärris. Skogsmark (ung tallskog).

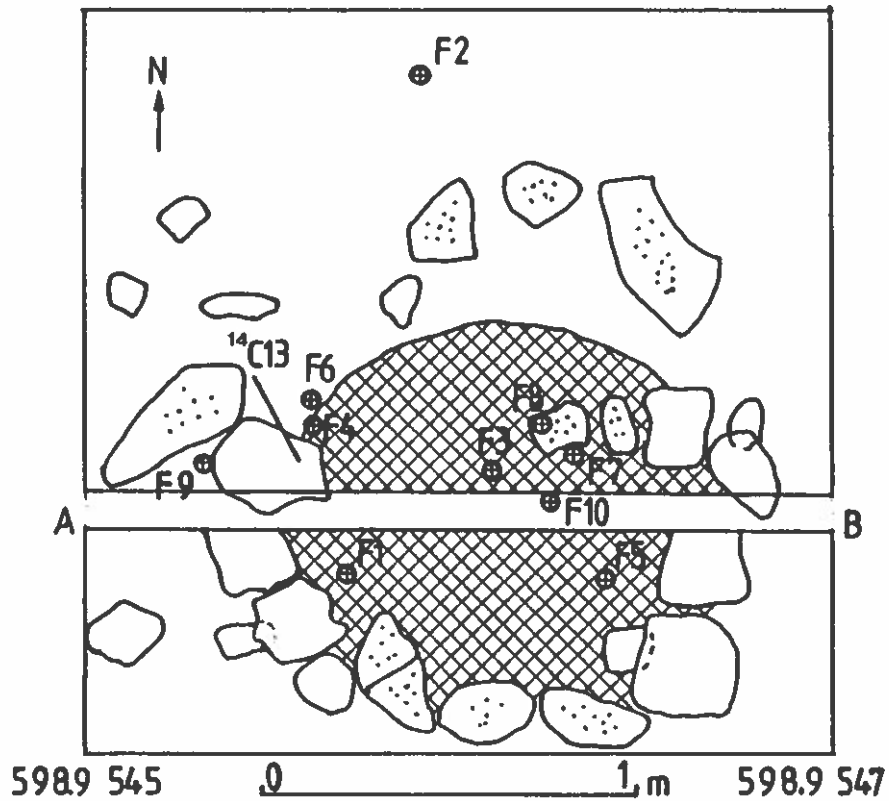
Beskrivning före avtorvning

Härden är närmast oval, 1,5 x 1,0 m stor (Ö-V) och under 0,1 m h. Elva stenar, 0,25 - 0,3 m stora från kanten av anläggningen är synliga och de markerar härdens utsträckning. Tre stenar från härden är sekundärt placerade, två N om härden 0,4 m stora och en V om härden 0,4 m stor. Anläggningen är beväxt med renlav och bärris.

Utgrävning av härden

Som fixpunkt utsågs ett stenblock ca 100 m NÖ om fixpunkten vid A 3. Fixpunktens höjd blev + 12,37. En yta på 4 m² avtorvades. Härdens begränsning framträder tydligt efter framrensning och nedgrävning ett par cm i rn l. Anläggningen är oval, 1,5 x 1,2 m stor. De tolv stenar som markerar härdens begränsning är måttligt skörbrända några av stenarna är enbart sotfärgade. Där de tre stenar som är urplockade varit placerade utgörs härdens begränsning av den brun-svartfärgade härdfyllningen. Två skörbrända stenar finns i centrum av härden. Vid avtorvning framkom ett flertal fynd i torv samt under torv ovanpå blekjordslagret. Ett flertal fynd påträffades i härden, fragment av krit-

pipsskaft, fragment av kritpipshuvud, järnlänk, glasfragment.
SÖ om härden utanför undersökningsrutan påträffades en finger-
ring med metaldetektor, övriga föremål se fyndlistan. Rikligt
med brända framkom i härdfyllningen.

FB

Fig. 16. Plan över A 5.

Profilbeskrivning

Profilen drogs genom centrum av anläggningen i Ö - V riktning. Vid nedgrävning av profilen framträder under torv en härd-fyllning som är 0,02 - 0,1 m tj som följer härdens utsträckning. Under härdfyllningen, i centrum av härdens är ett eldpåverkat rödfärgat jordlager, 0,1 m tj. Rödfärgningen avbryter blekjordslagret som här försvinner. B och C-horisonten uppvisar inga störningar.

Vid rensningen av profilen kunde urskiljas en stratigrafi av de brända benfragmenten i härdfyllningen. I torven och omedelbart under torv framkom benfragment som ej var så hårt brända utan mest sotfärgade. De mer brända benen framkom i härdfyllningen samt fastsintrade under densamma. Stratigrafin tyder på att härdens brukats vid flera tillfällen.

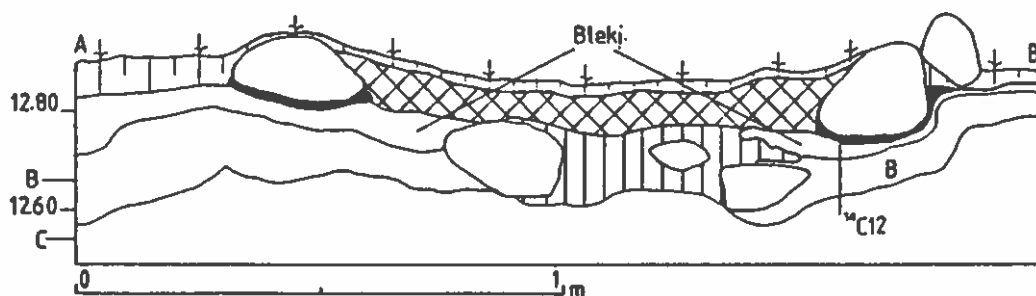

Fig.17 . Profil A 5.

Undersökning av A 8, härd

Härdens är belägen på krönet av den mindre moränås som sträcker sig efter tjärnens S strandlinje. Skogsmark (ung tallskog).

Beskrivning före avtorvning

Härdens är oval, 0,9 x 0,8 m stor (Ö-V) och under 0,1 m h. Fyra stenar från kanten av härdens är synliga, 0,1 - 0,25 m stora. Anläggningen är beväxt med mossor, bärris och fyra ungtallar.

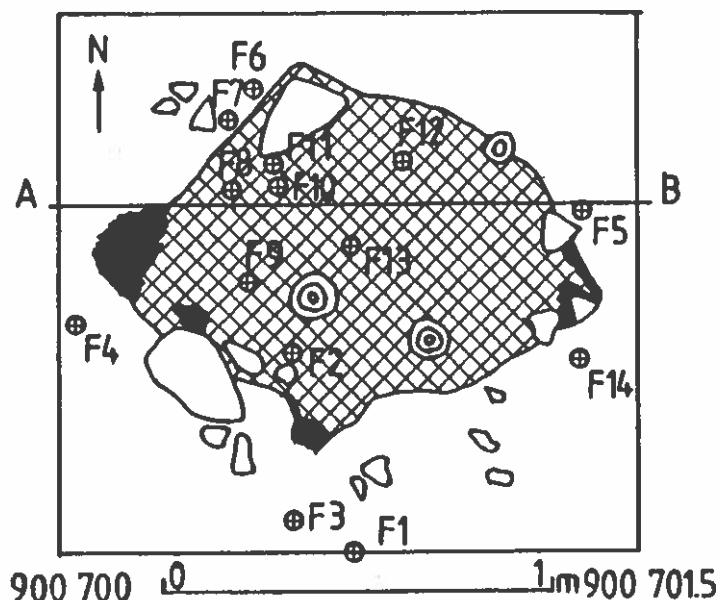

Fig. 18. Plan över A 8.

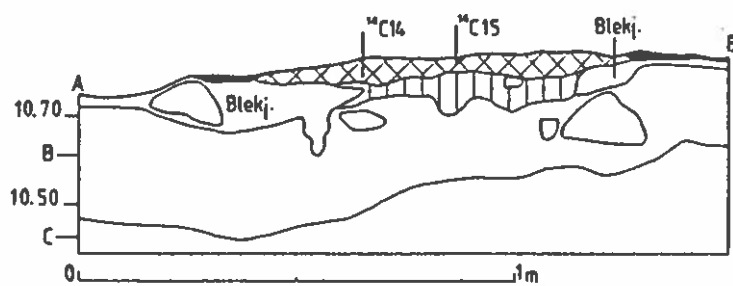

Fig. 19. Profil A 8.

Utgrävning av härden

Ett nytt fristående koordinatsystem upprättades med x-axeln i N - S. Som fixpunkt valdes ett stenblock 6 m SÖ om A 8. Fixpunkten sattes godtyckligt till + 10,00. En undersökningsyta på 1,5 x 1,4 m avtorvades. Efter avtorvning framkom ett femtal skörbrända stenar, 0,05 - 0,3 m stora. Härden avgränsas främst genom den mörkfärgade härdfyllningen och har en oregelbunden form, 1,04 x 0,9 m stor. Ett flertal fragment av kopparbleck påträffades omedelbart under torv samt i härdfyllningen. Ett kritpipsfragment hittades Ö om härden och i härdfyllningen framkom brända ben. Under torv ovanpå härdfyllningen hittades porslinfragment. Obrända ben framkom i anslutning till anläggningen.

Profilbeskrivning

Härden avtorvades innan profilen ritades p g a svårigheter att se härdens utsträckning. Vid härdens avgränsning i Ö och V framkom ett kol och sotlager, 0,02 m tj. Innanför kol och sotlagret är det en mörkbrun härdfyllning, 0,02 - 0,1 m tj. Under härdfyllningen, i centrum av härden är ett 0,05 - 0,1 m tj rödfärgat eldpåverkat jordlager. Det rödfärgade jordlagret bryter av blekjordsskiktet som här upphör. Brända ben förekommer från torv ned till rödfärgningen.

Sammanfattning

Totalt undersöktes fem anläggningar vid Atjekåive, fyra härdar och en kokgrop. Härden varierar inbördes, i konstruktion och storlek. I alla härden framkom i den mörkbruna härdfyllningen rikligt till måttligt med brända ben. Fynd av fragment från kritpipor vid härden A 5 och A 8 gör att anläggningarna med säkerhet nyttjats under 1700-1800-tal. Det finns även indikationer på att bägge anläggningarna brukats vid ett flertal tillfällen. Härdfyllningen i A 5 visar på en stratigrafi vad det gäller de brända benen. A 8 visar på störningar i konstruktionen den är omrörd och ett flertal stenar är bortförda. Fyndmaterialet vid A 8 varierar från porslinsfragment till ornerade kopparbleck. Vid A 4 påträffades inga fynd. Mässingsfragmenten som framkom vid A 3 kan tillhöra alltifrån vikingatid och framåt. Vid kokgropen framkom ej några fynd, men anläggningen som sådan kan mycket väl tillhöra järnålder.

Från samtliga härden tillvaratogs jordprover från härdfyllningen för makrofossilanalys. Större kolbitar från kokgropen togs tillvara för vedartsbestämning.

Fyndlista A 2

^{14}C - prov

^{14}C - prov nr 7 se profilritning.

^{14}C - prov nr 8 se profilritning.

Kolprov för vedartsbestämning

Kolprov nr 1 från NÖ undersökningsrutan.

Kolprov nr 2 från SV undersökningsrutan.

Fyndlista A 3

- F 1. Fragment av klocka av brons (?), 9 g, 2,2 cm h. Godstjock-
leken är 2,5 mm. Fragmentet är ornerat med tre heldragna
linjer och kan sammanfogas med F 5. Påträffades under torv.
Koörd 597,54/401,04, +8,94.
- F 2. Järnfragment tre st 4 g . Påträffades under torv. Koord
597,28/401,23, +8,94.
- F 3. Kvartsbit 0,1 g . Framkom under torv. Koord 598,38/400,86
+8,89.
- F 4. Brända ben från härdfyllning 7 g . Koord 598,94/401,01,
+8,95.
- F 5. Mässingfragment av klocka 6,5 g . Kan sammanfogas med F 1.
Påträffades under härdsten. Koord 597,18/401,12, +8,89.
- F 6. Brända ben från NÖ delen av härden 6 g . Framkom i härd-
fyllning.
- F 7. Brända ben från SV delen av härden 2,5 g . Framkom i härd-
fyllning.

^{14}C - prov

^{14}C - prov nr 9 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning från härdens SV del.

Fyndlista A 4

^{14}C - prov

^{14}C - prov nr 10 se profilritning.

^{14}C - prov nr 11 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning från centrum av härden.

Kol- och sotlager (härdfyllning?).

Fyndlista A 5

- F 1. Tre fragment av kritpipshuvud 2 g . Framkom i härdfyllning.
Koord 599,38/545,7, +12,87.
- F 2. Hästskosöm 9,5 g . Påträffades i torv med metalledetektor.
Koord 600,72/545,9, +12,83.
- F 3. Fragment av kritpipsskaft 3,5 g och är 8,6 cm l. Skaft-
delen har en diam på 0,6 cm. Skaftet är i ena änden ornerat
med små inskurna streck. Det finns även en heldragen linje
som löper runt skaftet i form av en spiral. Framkom i härd-
fyllningen. Koord 599,86/546,1, +12,83.
- F 4. Järnlänk 1,5 gr och 4,5 cm l. Bestående av 7 länkar samt
en vidhängande krok. Framkom i torv. Koord 599,8/545,6, +12,9

- F 5. Fragment av kritpipsskaft 1 gr och 3,5 cm 1. Skaftets diam är 0,6 cm. Framkom i härdfyllningen. Koord 599,36/546,4,+12,82.
- F 6. Glasfragment två st 5 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 599,84/545,6, +12,84.
- F 7. Glasfragment tre st 2,5 g . Påträffades i sintrad härdfyllning. Koord 599,7/546,32, +12,78.
- F 8. Fragment av kritpips huvud 1 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 599,78/546,24, +12,80.
- F 9. Obränt ben (knota) 5 g . Påträffades under sten i härdfyllning. Koord 599,68/545,32, +12,79.
- F10. Nål av järn 0,5 gr och 5,5 cm 1. Nålen har en diam av 0,2 cm. Ena änden är tillplattad. Påträffades i torv. Koord 599,58/546,26, + 12,86.
- F11. Järnnit 1 g . Huvudet på niten är närmast rektangulärt, 0,95cmx1,1 cm. Sällfynd från ruta 599,9/545.
- F12. Obränt ben 5 g . Påträffades vid sällning av torv från undersökningsruta 599,9/545.
- F13. Järnspik 7 g . Sällfynd från torv inom metersrutan 599,9 / 545.
- F14. Fingerring 0,5 g . Ringen har en oval form ca 1,5 cm i diam. Den är tillverkad av koppar och har en infattning med en röd pärla 0,5 cm stor. Den påträffades utanför undersökningsrutan med metalledetektor. Koord 597,76/547,68.
- F15. Brända ben från härdens N del 44 g . Framkom i härdfyllning.
- F16. Brända ben från härdens S del 48 g . Framkom i härdfyllning.

F17. Brända ben från profilen 10 g . Framkom i torv och härd-
fyllning.

^{14}C - prov

^{14}C - prov nr 12 se profilritning.

^{14}C - prov nr 13 se planritning. Togs under härdsten.

Jordprov

Härdfyllning från S delen av härden.

Härdfyllning från N delen av härden.

Fyndlista A 8

- F 1. Fragment av kopparbleck 3,5 g och 5 cm l. Har en oregel-
bunden form. Det finns klippmärken som tyder på att bitar
klippts av från blecket. Påträffades under torv. Koord 900/
700,76, +9,85.
- F 2. Fragment av kopparbleck 0,5 g . Påträffades i härdfyllning.
Koord 900,51/700,6, +9,95.
- F 3. Obränt ben 7 g . Påträffades i torv. Koord 900,08/700,6,
+9,86.
- F 4. Obrända ben 5 g . Påträffades i torv. Koord 900,6/700,04,
+9,84.
- F 5. Utgår.
- F 6. Ornerat kopparbleck 0,8 g . Framkom under torv. Koord
901,2/700,51, +9,85.
- F 7. Fragment av kopparbleck 0,1 g . Framkom under torv. Koord
901,1/700,51, +9,87.
- F 8. Fragment av kopparbleck 0,1 g . Påträffades i härdfyllning.
Koord 900,94/700,45, +9,90.

- F 9. Fragment av kopparbleck 1,2 g . Påträffades i härdfyllning.
Koord 900,7/700,49, +9,91.
- F10. Två fragment av kopparbleck. Vikt under 0,1 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 900,95/700,57, +9,90.
- F11. Två fragment av kopparbleck 0,5 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 901,01/700,56, +9,90.
- F12. Två fragment av ornerade kopparbleck 0,5 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 901,02/700,89, +9,91.
- F13. Fragment av kopparbleck 0,4 g . Påträffades i härdfyllning. Koord 900,8/700,76, +9,90.
- F14. Fragment av kritpipsskaft 0,1 g och 1,6 cm l. Skaftets diam är 5 mm. Framkom under torv. Koord 900,5/701,35,
- F15. Brynefragment 7 g . Sällfynd.
- F16. Tre kopparblecksfragment 0,1 g . Sällfynd.
- F17. Fragment av kopparbleck 0,1 g . Sällfynd.
- F18. Spik 4 g och 3,4 cm l. Sällfynd.
- F19. Järnnit, kopparbleck med nit och nithål, kopparbleck,4 g . Sällfynd.
- F20. Porslinsfragment från härdfyllning 6,5 g .
- F21. Brända ben från härdfyllning 46 g .
- F22. Brända ben från härdfyllning 21 g .

¹⁴C - prov

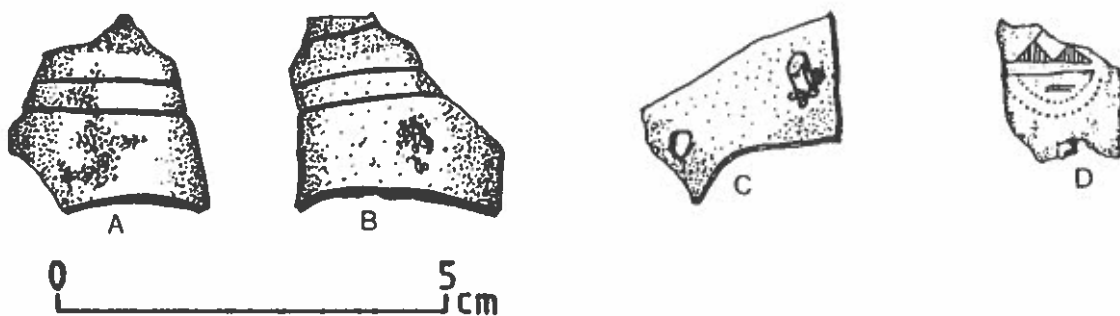
¹⁴C - prov nr 14 se profilritning.

¹⁴C - prov nr 15 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning.

Härdfyllning från härdens NÖ del.

Teckningar Eva Löfstrand.

- A. Bronsfragment (?) från klocka (F 5). Påträffades vid A 3, Atjekåive
- B. Bronsfragment (?) från klocka (F 1). Påträffades vid A 3, Atjekåive.
- C. Kopparbleck med kopparnit och nithål (F 19). Påträffades vid A 8, Atjekåive.
- D. Ornerat kopparbleck (F 6). Påträffades vid A 8, Atjekåive.

VINDELGRANSELE, LYCKSELE SN, LAPPLAND

Områdesbeskrivning

Två härdar undersöktes genom utgrävning vid Vindelgransele. Härdarna är belägna på en Ö - V gående sandåsrygg N om Rågobäckens utlopp i Vindelälven. Härdarnas numrering följer den som gjordes vid 1987 års fältinventering. A 2 är belägen i svagt S sluttande terräng 45 m N om den myrkant som omger Rågobäcken. A 3 är belägen på en mindre moränavsats i eljest sandig mark. Vegetationen utgörs av barrskog av lavristyp. Offerplatsen är belägen 2 km SSÖ om härdarna.

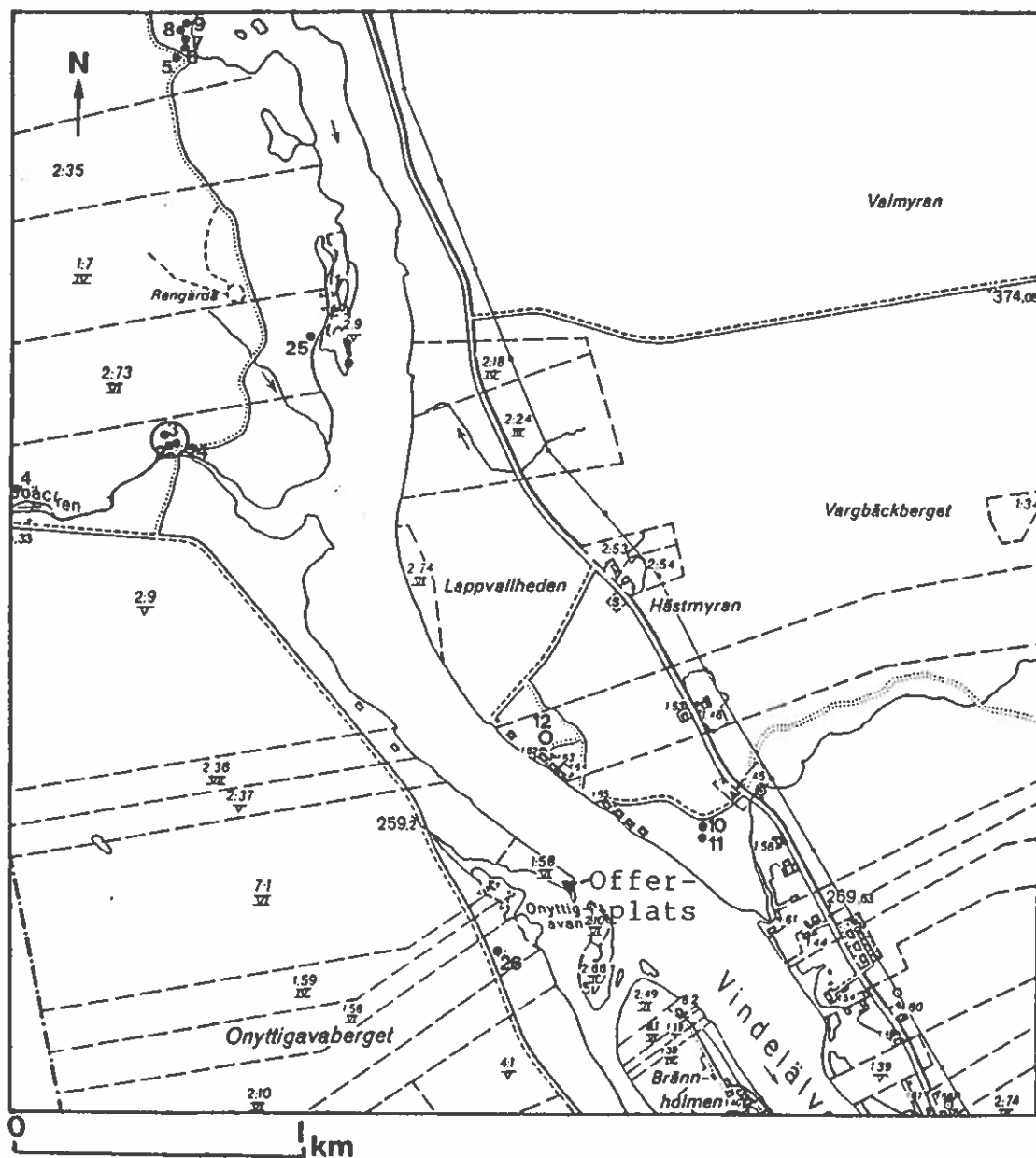

Fig.20. Översiktskarta på de fornlämningar som registrerades vid Vindelgransele i samband med 1987 års inventering. Inom de inringade området utgrävdes härdarna 2 och 3 vid 1988 års arbeten då även ytterligare tre härdar påträffades, 24, 25, 26.

Undersökning av A 2, härd

Härden är belägen i svagt S sluttande sandmark 1 m S om skogsstig och 45 m N om myr.

Beskrivning innan avtorvning

Härden är närmast rektangulär och 1,1 x 0,9 m st. Den är 0,1 m h och från kanten av härden är 10 stenar synliga, 0,15 - 0,3 m stora. I anslutning till härdens SSV del finns en stubbe. Ovanpå stubben är en sten från härden sekundärt placerad, 0,3 m stor. Härden är beväxt med mossor och bärris.

Utgrävning av härden

En undersökningsyta på 4 m² avtorvades. Efter avtorvning och nedgrävning 0,02 m i riktning 1 framträder härdens utsträckning. Härdens form är oval och den är 1,3 x 0,9 m stor. Härdens stenar utgörs av rundade, ej så hårt brända stenar, 0,15 - 0,3 m stora. Den sten som är sekundärt placerad ovanpå stubben är borttagen från härdens SV del. Torvskiktet ovanpå härden är 0,03 - 0,07 m tj. Omedelbart under torvlagret framkommer härdens fyllning. I härdfyllningen finns inslag av brända ben. Vid anläggningens NÖ del var blekjordsskiktet enbart 0,01 m tj, så anrikningsslagret framträder nästan omedelbart efter avtorvning. Två fynd av ornerade kopparbleck påträffades. F 1 intill härdens SÖ del och F 2 i NÖ delen av undersökningsytan.

Profilbeskrivning

Profilen drogs i härdens längdriktning (NV-SÖ). Vid nedgrävning av profilen har torvlagret en tjocklek på 0,03 - 0,04 m. Inom härdens begränsning vidtar ett 0,04 - 0,05 m tj lager med härdfyllning under torv. Under härdfyllningen är ett eldpåverkat rödfärgat jordlager, 0,04 - 0,07 m tj. SÖ om härden är en gammal markyta på 0,4 - 0,45 meters djup. Under den gamla markytan finns kolfläckar. I centrum av härden vidtar C-horisonten direkt under det rödfärgade jordlagret.

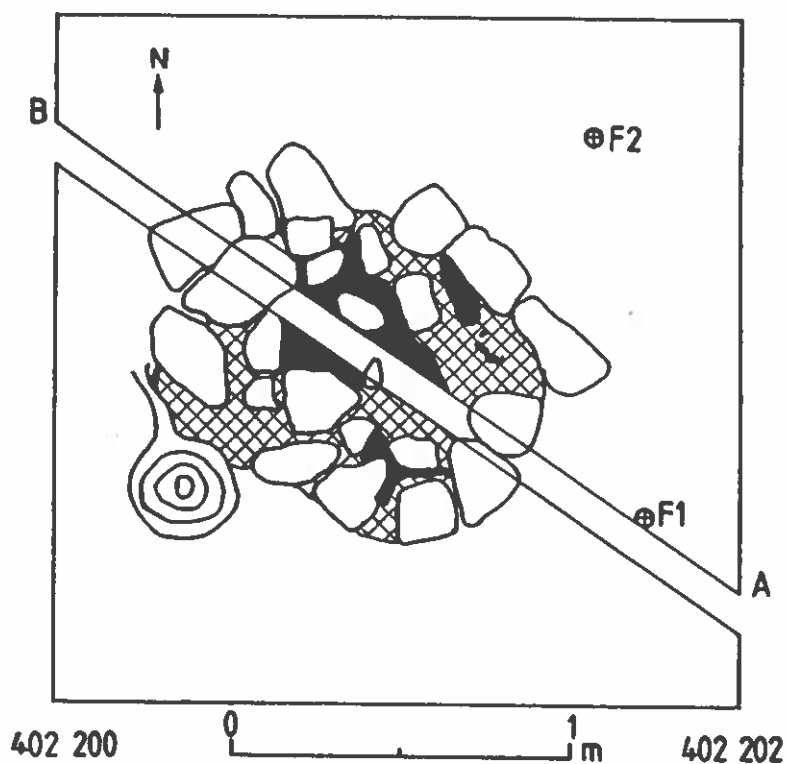

Fig. 21. Plan över A 2.

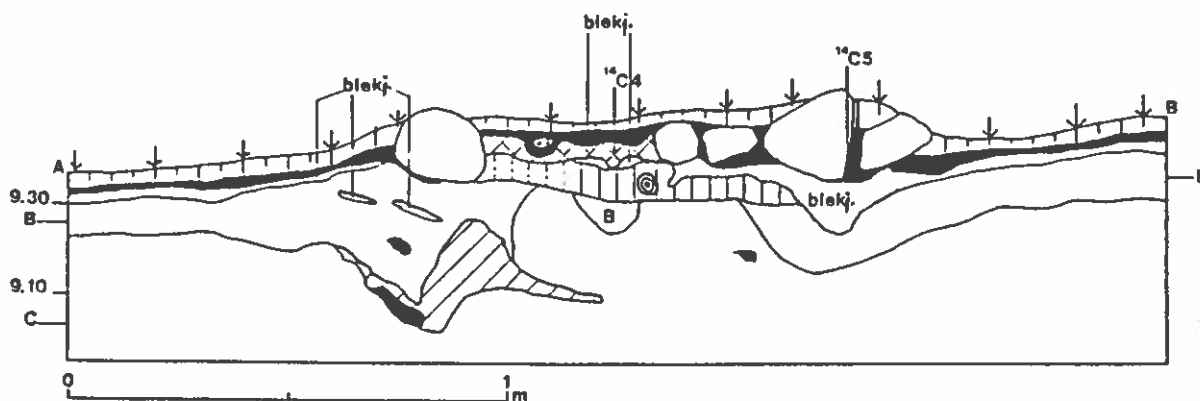

Fig. 22 . Profil, A 2

Undersökning av A 3, härd

Härden är belägen på en mindre höjavsats 44 m NV om A 2.
Skogsmark (tallskog).

Beskrivning innan avtorvning

Före avtorvning är härden synlig som en oval förhöjning i terrängen 0,1 m h. Härden är 1,3 x 0,8 m stor (NNV-SSÖ) och från härdens kant är 16 stenar synliga, 0,1 - 0,2 m stora. Innanför kanten är

stenar synliga, 0,1 och 0,2 m stora. En stubbe finns innanför hårdens SSÖ kant. Härden är beväxt med mossa och bärris.

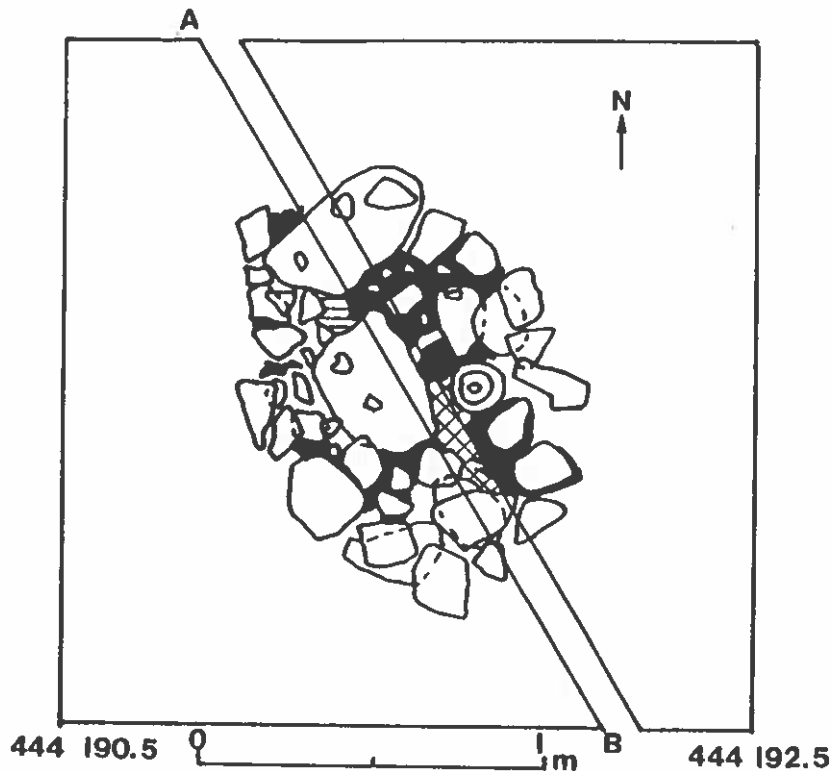

Fig. 23 . Plan över A 3.

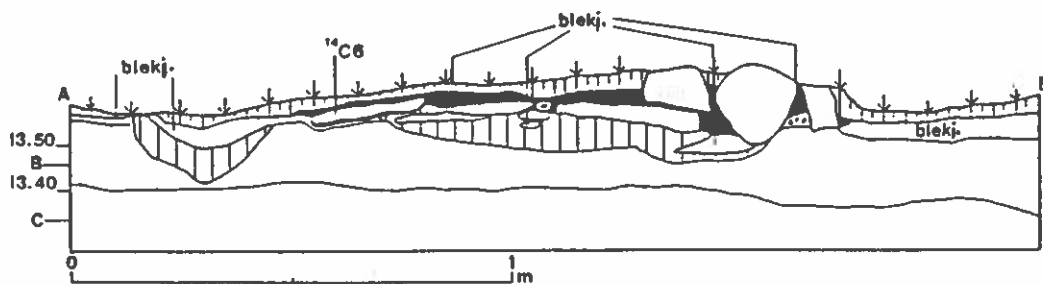

Fig. 24 . Profil, A 3.

Utgrävning av härden

En undersökningsyta på 4 m² avtorvades. Hårdens avgränsning framträder tydligt efter framrensning och nedgrävning ett par cm i rn l. Anläggningen är 1,1 x 0,9 m st och formen är oval. Hårdens uppbyggnad består av två lager med skörbrända stenar. Bottenlagret utgörs av större flata stenar, 0,3 - 0,5 m

1 och 0,2 - 0,4 m br samt 0,02 - 0,05 m tj. Ovanpå de plana stenarna är mindre rundade stenar placerade, 0,1 - 0,2 m st. I härdens SÖ del är två större runda stenar placerade, 0,2 - 0,3 m st. Härdfyllning saknas nästan helt utom i ett mindre område i centrum av härdens SÖ del. Små brända benfragment förekommer sparsamt i härdfyllningen, i övrigt påträffades inga fynd.

Profilbeskrivning

Profilen drogs i härdens längdriktning från NV till SÖ. Härden avgränsas i NV av en plan sten, 0,25 x 0,2 m st. Stenen framträder omedelbart under torv. I SÖ utgör en rund sten gränsen för härdens utsträckning. Inom härdens begränsning vidtar efter ett 0,02 - 0,03 m tj torvskikt ett 0,02 - 0,05 m tj kollager. Kollagret framkom ovanpå och mellan härdstenarna. I kollagret finns ställvis med härdfyllning. Under kollagret framträdde ett rödfärgat eldpåverkat jordlager, 0,07 - 0,1 m tj. Blekjorden förekommer fläckvis i NV delen av härden, 0,02 m tj. Under det rödfärgade jordlagret är ett 0,03 m tj blekjordslager. I SÖ finns ett blekjordslager under härdens kantstenar. Utanför härdens begränsning uppvisar jordlagren en normal podsolering, förutom i NV där ett mindre inslag av rödbränd jord förekommer.

Sammanfattning

De två härdar som utgrävdes visar på två olika konstruktioner. A 2 har anlagts med en väl markerad kant av stenar. Stenarna är ställvis skörbrända. Innanför kanten är en härdfyllning samt skörbrända stenar. En annan typ av konstruktion kan konstateras för A 3. Större flata stenar bildar ett bottenplan. Ovanpå de plana stenarna är ett kollager samt runda skörbrända stenar. Härdfyllningen i A 2 påvisar rikligt med brända ben. I A 3 finns enbart ett mindre område med härdfyllning med ett fåtal mindre brända ben. Vid A 2 påträffades två smyckeformer av kopparbleck. Vid A 3 framkom inga fynd förutom de brända benen. Från bägge härdarna tillvaratogs prover från härdfyllningen för makro-fossilanalys.

Ett kopparbleck tillvaratogs vid A 11 som är belägen Ö om Vindelälven. Anläggningen är skadad av en stor tall som växer i mitten av härden. Härden och den omgivande terrängen genom-söktes med metalledetektor varvid fyndet framkom. Ytterligare tre härdar registrerades de redovisas under övriga undersök-ningar.

Fyndlista, A 2

F 1. Smyckeform av kopparbleck 0,5 g , 2,3 cm l och 0,5 cm på mitten av smycket. Framkom direkt under torv. Koord 402,54/201,72, +9,36.

F 2. Ornerat kopparbleck 7 g . Halvcirkelformat med inpunsade prickar som följer kanten för halvcirkeln. 5,8 cm l och bredaste mått är 3,3 cm . Kopparblecket är också genom-borrat med tre hål. Framkom under torv, koord 403,66/201,58 + 9,41.

F 3. Obränt ben. Sällfynd från ruta med koord 400/200.

F 4. Brända ben 20 g . Från härdfyllning.

¹⁴C - prov

¹⁴C - prov nr 4 se profilritning.

¹⁴C - prov nr 5 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning från A 2.

Fyndlista, A 3

^{14}C - prov

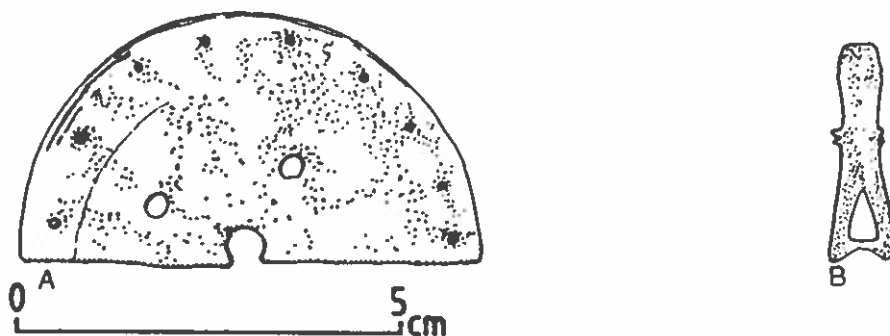
^{14}C - prov nr 6 se profilritning.

Jordprov

Härdfyllning från A 3.

Fyndlista A 11

F 1. Kopparbleck 4 g . Närmast triangelformat med basen 4,5 cm
1 och med höjden 3,6 cm . Kopparblecket påträffades under
torv 0,5 m S om den tall som växer i centrum av A 11.
Fyndet framkom med hjälp av metaldetektor

Teckningar Eva Löfstrand.

A. Ornerat kopparbleck (F 2). Påträffades vid A 2, Vindelgransele.

B. Smyckeform av kopparbleck (F 1). Påträffades vid A 2, Vindelgransele.

Övriga undersökningar

I samband med utgrävningarna vid Vindelgransele hittades ytterligare tre härdar. Härdarnas nummer är en fortsättning på 1987 års numrering av de då påträffade fornlämningarna. A 24 påträffades intill undersökningsområdet för 1988 års arbeten vid Rågobäcken. Efter tips från en älgjägare och påföljande besiktning framkom härd nr 25. I samband med fotografering av platsen för offerplatsfyndet från Vindelälvens V strand påträffades intill landsvägen härd 26.

Härd 24 är belägen 38 m Ö om A 2 på en sandig V-Ö gående åsrygg. Anläggningen är oval och 1,3 x 1,0 m stor (NV-SÖ). Den är under 0,1 m h med i kanten 5 synliga stenar, 0,1 - 0,15 m stora. Det finns ingen stenpackning innanför kanten och i centrum av härden är en 0,4 x 0,5 m stor grop, 0,05 m dj. 0,5 m ÖSÖ om anläggningen är en skörbränd sten från härden sekundärt placerad.

Vid provstick i härden påvisades ett 0,05 m tj sotlager och ett 0,03 m tj rödfärgat eldpåverkat jordlager. Beväxt med mossa och bärris.

Härd 25 är belägen 100 m SSÖ om rågång Ö om Vindelälven. Terrängen består av sandmark och härden påträffades på en mindre åsrygg i skogsmark. Anläggningen är oval, 1,2 x 0,8 m stor (ÖNÖ-VSV) bestående av i kanten 5 synliga stenar, 0,1 - 0,2 m stora. Beväxt med mossa och bärris. Omedelbart ÖNÖ om härden är en murken stubbe som stör härdens ÖNÖ del.

Vid provstick i härden påvisades en stenpackning samt framkom ett 0,02 m tj kol- och sotlager och ett 0,07 m tj rödfärgat eldpåverkat jordlager.

Härd 26 är belägen 7 m NÖ om mötesplats vid en mindre landsväg, på en avplanande moränåsrygg. Anläggningens form och storlek går ej bestämma p g a att stenar är urplockade från härden. Fem skörbrända stenar är synliga, 0,05 - 0,1 m stora.

Vid provstick i härden framkom ett 0,07 m tj eldpåverkat rödfärgat jordlager.

Vid en återbesiktning av de boplatslämningar som registrerades vid Storsaivis i samband med 1987 års inventering undersöktes härd 18 med metalldetektor. En järnpilspets påträffades 0,7 m NÖ om härden. Härden är belägen 3 km S om offerplatsfyndet vid Unna Saiva vid en mindre myr (Hedman 1987).

Härden är oval, 1,6 x 1,1 m stor (NNV-SSÖ) och under 0,1 m h, bestående av i kanten 8 synliga stenar, 0,2 - 0,55 m stora. Beväxt med mossa och bärris.

Vid provstick i härden påvisades en tät stenpackning samt framkom ett 0,06 m tj kol- och sotlager.

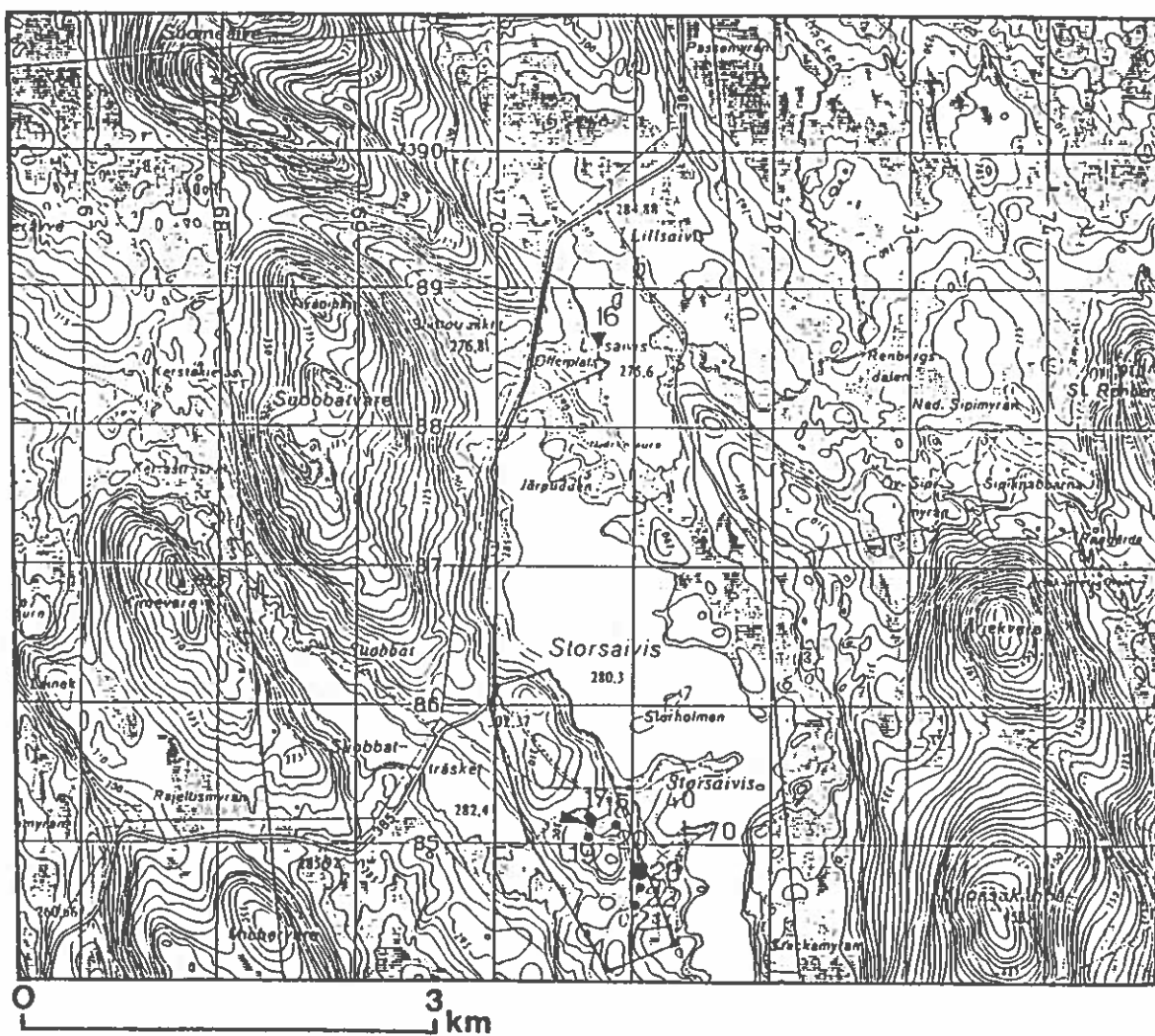

Fig.25. Översiktskarta med de områden som inventerades 1987 samt offerplatsfyndet vid Unna Saiva och de registrerade fornlämningarna vid Storsaivis. Vid härd 18 påträffades pilspetsen.

F 1. Järnpilspets 23 g , 12 cm l varav tången är 4 cm
 Vid basen av bladet är pilspetsen 1,9 cm br. Spetsen är
 avbruten och tången är omvriden så att den har formen av
 spiral närmast bladet. Pilspetsen är något ryggad.

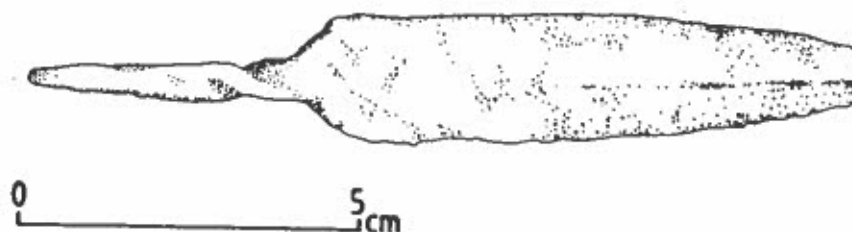

Fig. 26. Järnpilspets hittad vid härd 18, Storsaivis. Teckning
 Eva Löfstrand.

Referenser

- Bergman, I. 1988. Det samiska boplatskomplexet vid Rackträsk,
 Arjeplog. Arkeologi i norr 1 1988:129-143. Umeå.
- Hedman, S-D. 1987. Rapport över arkeologiska inventeringar av
 offerplatsmiljö och boplatsmiljö i övre Norrlands inland.
 Institutionen för arkeologi, Umeå universitet.
- Hedman, S-D. 1988. Samiska metalldepåer och bosättningsmönster
 i Lappland, under vikingatid och äldre medeltid. Uppsats
 för C1 i arkeologi. Institutionen för arkeologi, Umeå
 universitet.
- Serning, I. 1956. Lapska offerplatsfynd från järnålder och medel-
 tid i de svenska lappmarkerna. Acta Lapponica XI. Stockholm.

Teckenförklaringar

Vegetation

Förna

Rödfärgning

Kollager

Inslag av kolbitar

Brunfärgning

Mörkfärgning av kol och sot (härdfyllning)

Stubbe

B - horisont= Anrikningsskikt

C - horisont= Alven

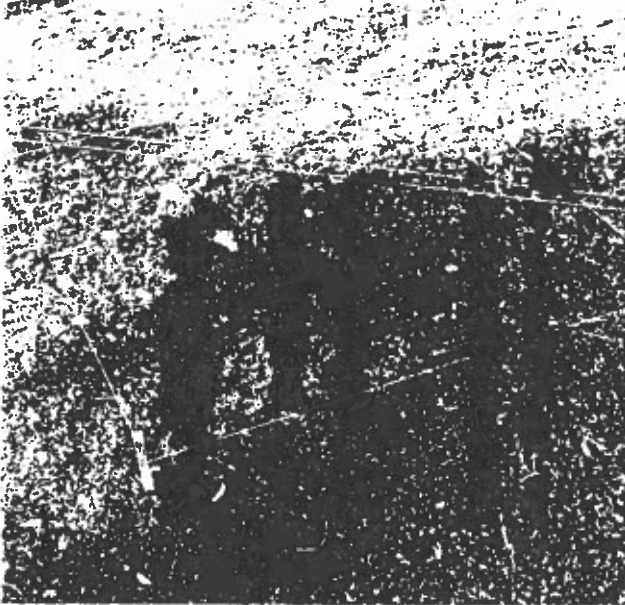
Skörbränd sten

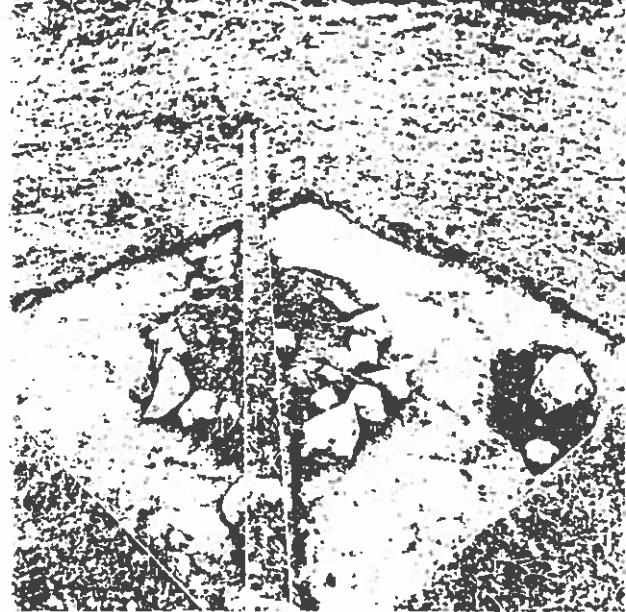
Saivo. Vy över A 13 från NV.

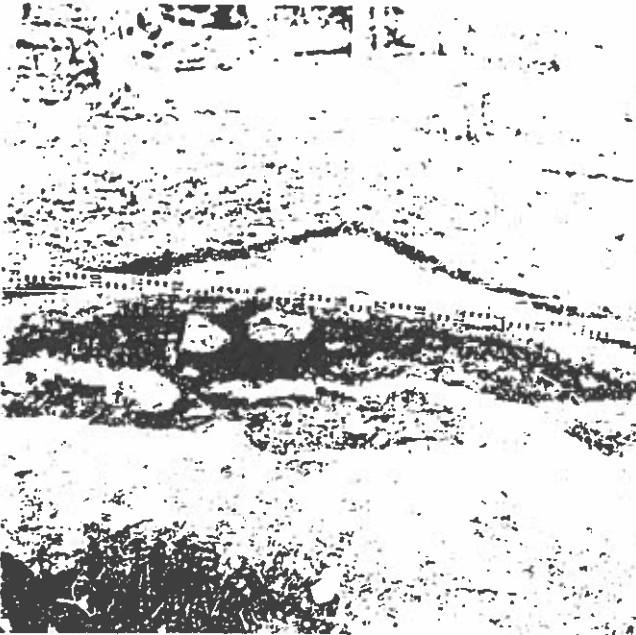
Saivo. Vy över A 14 från SV.

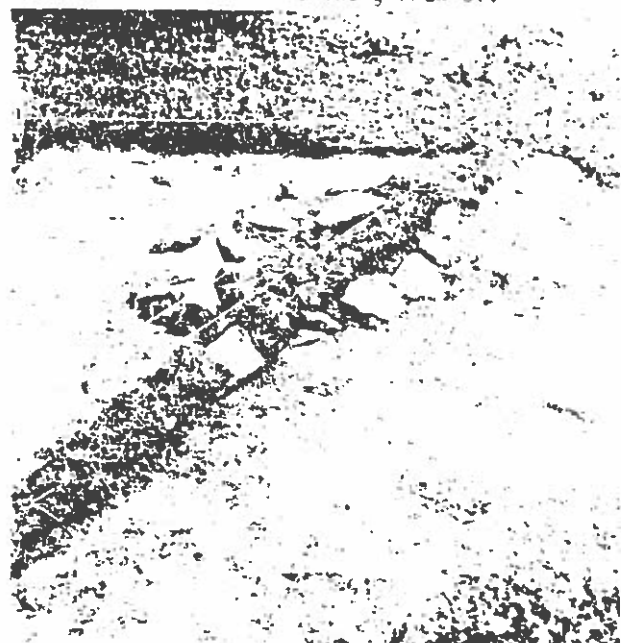
Saivo. A 13 innan avtorvning från ÖSÖ.

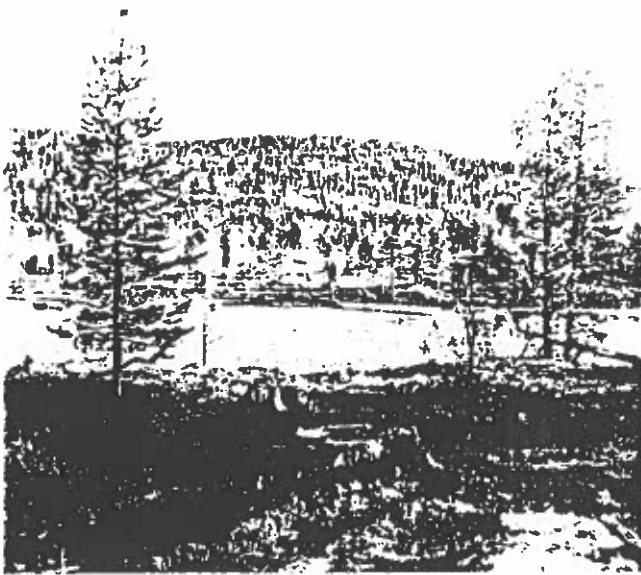
Saivo. A 13 efter avtorvning från SV.

Saivo. Profil A 13 från SV.

Saivo. A 14 efter avtorvning.

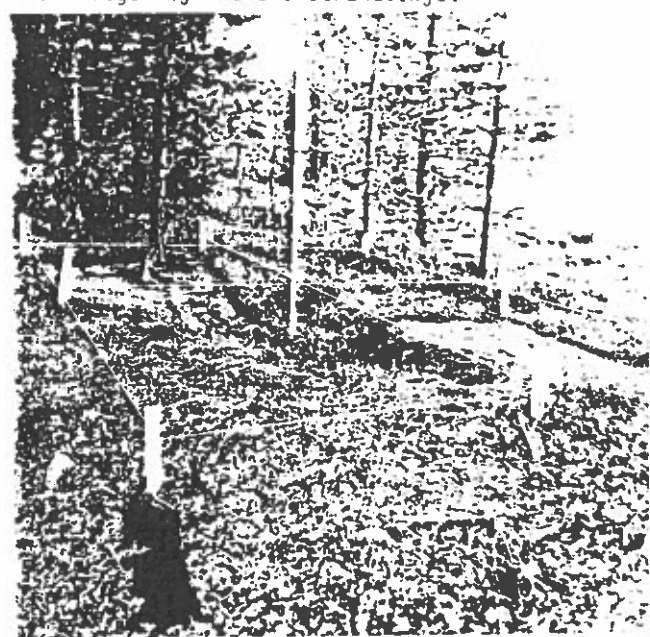
Atjekåive. Vy från S sidan av den tjärn vid vilken boplatserna är belägna. Berget Atjekåive i bakgrunden.

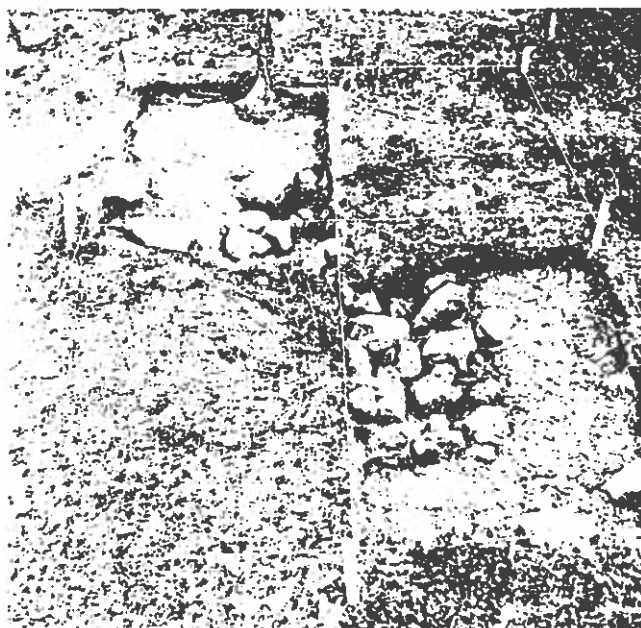
Atjekåive. Myrområde S om den mindre åsrygg som utgör tjärnens S strandlinje.

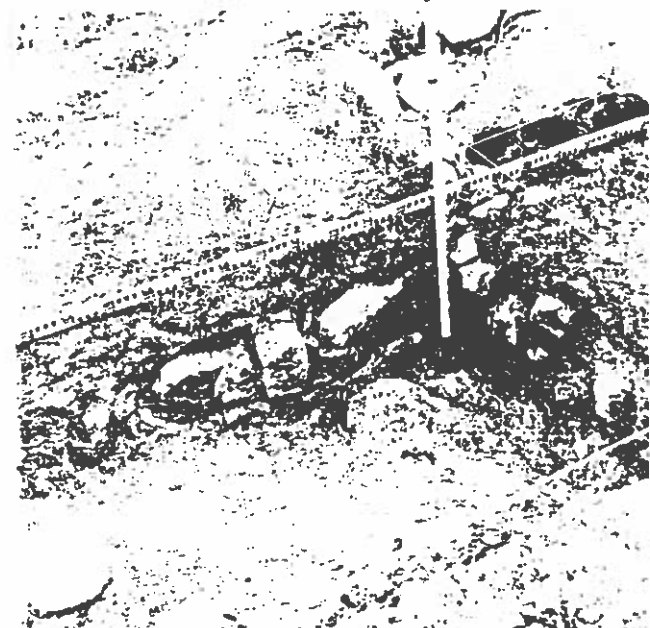
Atjekåive. A 2 från Ö. Innan avtorvning.

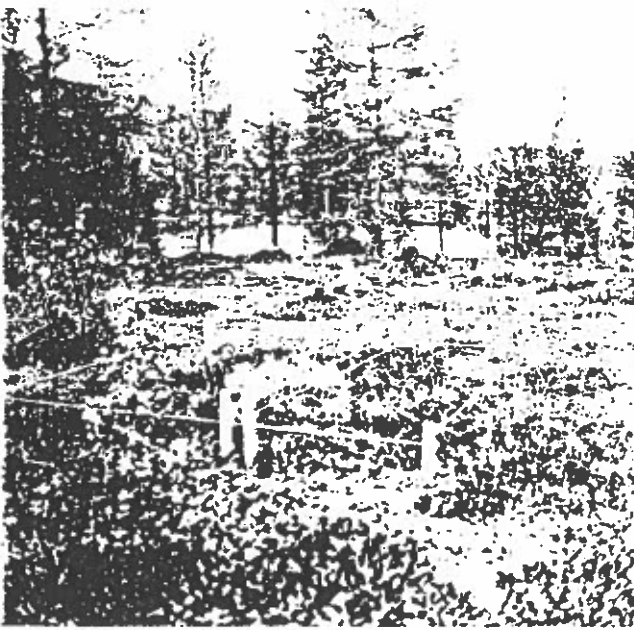
Atjekåive. A 2 efter avtorvning från NÖ.

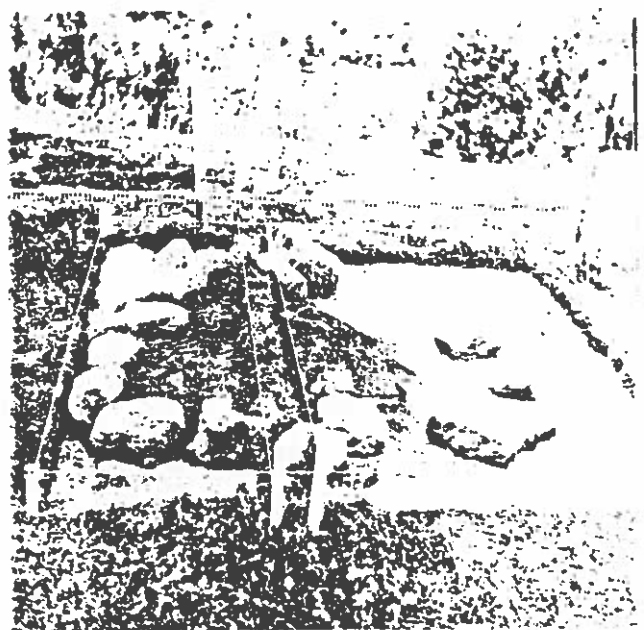
Atjekåive. A 2 från Ö. Efter nedgrävning till rn 2

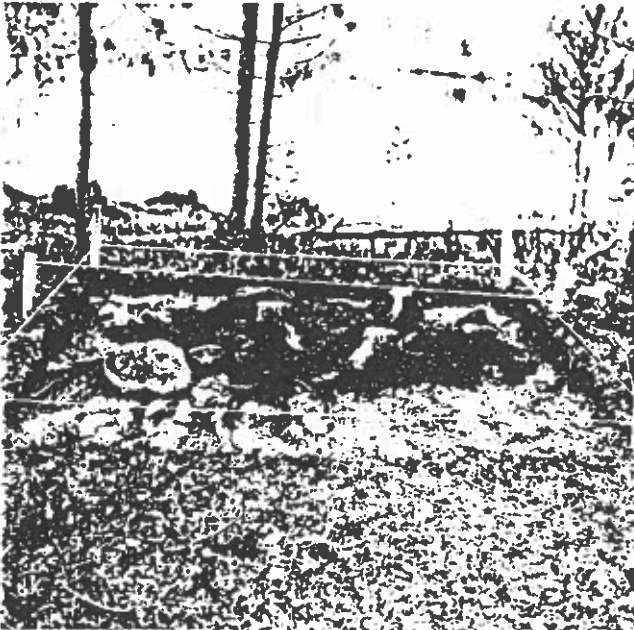
Atjekåive. Den NV profilen av A 2 från NNW.

Atjekåive. A 5 innan avtorvning från SÖ.

Atjekåive. A 5 efter framrensning från V.

Atjekåive. A 8 efter avtorvning från S.

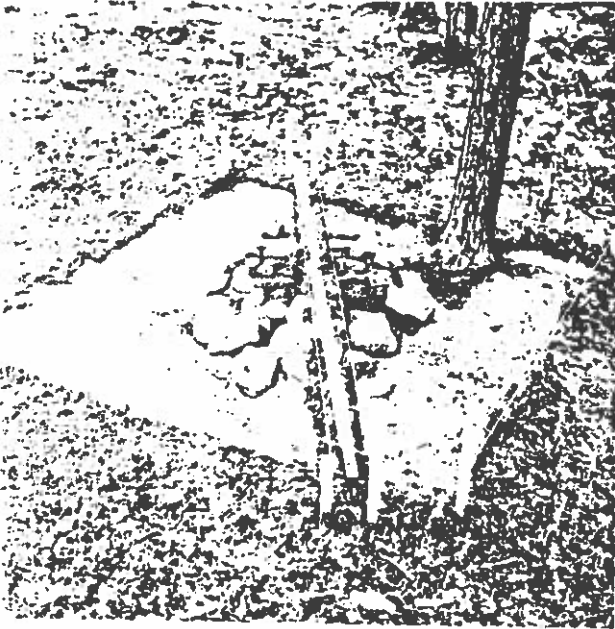
Vindelgransele. Skogsparti vid Rågobäcken där bo-
platserna är belägna från Ö.

Vindelgransele. A 2 innan avtorvning från NÖ.

Vindelgransele. A 2 efter framrensning från Ö.

Vindelgransele. A 3 efter framrensning från SÖ.

Vindelgransele. Profil på A 3 från SV.